

VÝVOJ BIOCHÉMIE NA SLOVENSKU 1956–2006

Prof. RNDr. Jozef Čársky, CSc.

Vývoj Biochémie na Slovensku

**50 rokov organizovanej činnosti
biochemikov**

POČIATKY BIOCHÉMIE NA SLOVENSKU

Je zrejmé, že biochemické prejavy na Slovensku treba chápať a hodnotiť v kontexte s európskym vývojom. Len takýmto prístupom historiografického spracovania konkrétneho spoločenského diania možno totiž objektívne zhodnotiť jeho jednotlivé etapy, či oblasti vývoja a charakterizovať jeho prínos do kultúrneho dedičstva národa.

Prvý záujem o biologickú aplikáciu chémie nachádzame na lekárskech fakultách európskych univerzít. Už v dobe rozkvetu iatrochémie v 16. a prvej pol. 17. storočia, ktorej predstaviteľom bol **Paracelsus - Phillipus Aureolus Thephrastus Bombastus z Hohenheimu** (švajčiarsky lekár a chemik, 1493-1541) existoval úzky vzťah medzi chémiou a medicínou, s čím súvisí aj pôvodné označovanie príslušného aplikovaného odboru, ako lekárska chémia, fyziologická chémia, biologická chémia, alebo patologická chémia (1). Významnými chemikmi v tomto i neskoršom období sa stávali lekári a lekárnici, napr. Becher, Kunckel, Stahl, Hoffmann, Cavendisch, Priestly, Scheele, Berzelius, Woehler, Liebig a iní.

Paracelsov náhrobok v kostole sv. Šebastiana v Salzburgu

V 16. a 17. storočí na slovenskom území (v rámci Rakúsko-Uhorska) bol aktuálny výskum prírodných minerálnych vôd – ich analýza a liečivé účinky (Paracelsus - vody v Smolníku, Agricola-Bauer – Sliač, J. Wernher - vody Spiša, T. Jordan z Kluže – Trenčianske Teplice, Piešťany a Korytnica. Ďalej to boli K.O. Moller (vytvoril školu pre analýzu minerálnych vôd), A. Hermann – Trenčianske Teplice a Piešťany, J.J. Torkos - vody Tekova, J. Winterl – Pezinok, A. Raymann – vody Šariša, J. Lischoviny – Turčianske Teplice a iní. Boli to spravidla profesori na Lekárskej fakulte Trnavskej univerzity, Baníckej akadémii v Banskej Štiavnici, alebo absolventi Lekárskej fakulty v Halle - žiaci prof. F. Hoffmanna, authority balneologického výskumu vo vtedajšej Európe (2,3).

CLARISSIMO ET

VERE MAGNifico DOMINO SIGIS-
MVNDOLIBERO BARONI IN HERBERSTAIN
Neyperg & Guetenhag. Roma. Hung. &
Bohemiae Regis Confiliario, Camerario
et Fisci Austriaci prefecto. Georgius
Wernerus eiusdem Maiestatis cons-
filiarius Et in Sarosspotach
Capitaneus Salutem.d.

Vod solertissimus naturae indagator
Plinius scriptum reliquit, in nulla natu-
rae parte maiora quam in aquis esse
miracula, id cum ipse multis argumen-
tis ac testimonijs comprobatur, tum nos
in Pannonia nostra verum esse experimur, si tamen
Pannoniae finibus continentur, qui Carpathi mons
tis accolae sunt, ea in parte quae proxime ad Polonos
accedit, neque ita magnis spatijs a Silesia est dirēpta,
Scepusium vulgo vocant, cum alijs reb⁹ ad victum
pertinentibus, fecundam regiunculam, tum aquis
prodigiosis claram ibi enim aliae sunt quae vi sua
nontantum ferrum erodunt, quales circa Thes-
salia tempe fuisse cōmemorantur, sed quae hoc ipsum
ferrum in cuprum transmutant, Aliae quae in lapid-
des

NAJJASNEJŠIEMU

A NAJVZNEŠENEJŠIEMU PÁNU

ZIGMUNDOVI, SLOBODNÉMU BARÓNOVI
na Herbersteine, Neiperu a Guttenhagu, radcovi
kráľa rímskeho, uhorského a českého,
komorníkovi a správcovi rakúskej pokladnice
pozdrav zasiela

Juraj Wernher, radca toho istého majestátu
a kapitán na Šarišskom hrade

V elaznalý skúmateľ prírody Plinius zazna-
menal nám v svojich spisoch, že ani v jed-
nej z oblastí prírody niet väčších podivu-
hodnosti ako vo vodách. On sám to dokladá mno-
hými dôkazmi a svedectvami. Rovnako aj my sme
v našej Panónii túto skutočnosť ako pravdivú
spoznali.

Do končín Panónie totiž náleží kraj, ktorý suse-
dí s Karpatským horstvom v tej časti, čo celkom
k Poľsku prilieha a nie je ani veľmi vzdialený
od Sliezska. Všeobecne ho nazývajú Spiš. Kraj
ten je vychýrený nielen tým, že sa v ňom uro-
dí všetko, čo treba k živobytiu, ale aj svojimi ne-
obyčajnými vodami. Sú tam totiž také, čo svo-
jou silou nielen železo rozkladajú, aké sa spo-
minajú okolo Tesálskej doliny, ale ktoré aj toto
železo menia na meď.

Iné zas tvrdnú na kameň. Ba je tam prameň,
ktorého nápoj usmrčuje živé tvory. A nemôžem

6/7

*Začiatok správy "O podivuhodných vodách
na Spiši" od Juraja Wernhera z roku 1549*

V 18. storočí tento výskum vyplynul z nariadenia panovníčky Márie Terézie (1763), podľa ktorého sa museli analyzovať a popísať liečivé i škodlivé účinky všetkých minerálnych vôd na území monarchie. Celkový súpis získaných poznatkov potom spracoval H.J.N. Crantz v diele „Liečivé pramene Rakúsko-Uhorskej monarchie“ (4).

Novú aktualizáciu fyziologickej chémie znamenala reforma štúdia na univerzitách v Rakúsko - Uhorsku z roku 1872, ktorou sa zaviedlo vyučovanie tzv. užitej chémie na všetkých lekárskech fakultách. V Bratislave v predvojnovom období existovala Alžbetínska univerzita s lekárskou fakultou (na jej farmaceutickom ústave pôsobil Albert Szent Györgyi von Nagyrápoly, objaviteľ vitamínu C a laureát Nobelovej ceny za medicínu, v roku 1937. Po rozpade Rakúsko - Uhorska a vznikom Československa bola založená nová univerzita - Univerzita Komenského (1919) s lekárskou fakultou, ktorá prevzala časť klinických pracovísk Alžbetínskej univerzity. Výučba medicíny mohla začať len vyššími ročníkmi, pretože teoretické ústavy boli dobudované až v rokoch 1922-1923, kedy začala aj výučba teoretických disciplín v prvých ročníkoch. Prvým prednostom Ústavu lekárskej chémie bol **prof. MUDr. Ján Buchtala** (1922-1938), žiak profesora Hoffmanna na Univerzite v Štajerskom Hradci (Graz) a spolupracovník prof. F. Pregla, laureáta Nobelovej ceny za chémiu v roku 1923 (5). V spoločnej práci prezentovali výsledky o možnostiach izolácie špecifických galénových (žlčových) kyselín (6). Počas pôsobenia na LF UK

v Bratislave sa zaoberal toxikológiou a analýzou minerálnych a liečivých prameňov na Slovensku.

Prof. MUDr. Ján Buchtala

Prof. Ing. Dr.-tech. František Valentin

Druhým prednostom Ústavu pre lekársku chémiu sa stal **prof. Ing. Dr.- techn. František Valentin** (1939-1947), ktorý bol odchovancom významnej európskej školy organickej chémie na Českom vysokom učení technickom v Prahe, kde bol žiakom a spolupracovníkom prof. E. Votočka (7). Zaoberal sa prírodnými látkami a svojimi prácami o sacharidoch významným spôsobom prispel k prehĺbeniu poznatkov o štruktúre a vlastnostiach týchto látok. Počas pôsobenia na LF UK v Bratislave publikoval sériu článkov o štruktúre, vlastnostiach, výskyte, fyziologických účinkoch a medicínskom význame vitamínu C, v tej dobe veľmi aktuálnej problematike (8). Vitamínom C sa na LF v Bratislave zaoberal aj doc. MUDr. J. Mělka na fyziologickom ústave (prednosta prof. V. Hons), ktorý vo svojich prácach prezentoval výsledky stanovenia obsahu tohto vitamínu v CNS, v periférnom nervstve, cerebrospinálnom moku, a tiež v zelenine a ovocí. Svoj odborný záujem zamerl aj na štúdium hematologických a klinicko-biochemických parametrov pri patologických stavoch organizmu, výsledky ktorého spracoval do viacerých publikácií v Bratislavských lekárskech listoch (v r. 1926-1938). V období rokov 1942-1944 hosťom Lekárskej fakulty v Bratislave bol profesor H. K. A. Simon von Euler – Chelpin, laureát Nobelovej ceny za chémiu z roku 1929, ktorý mal prednášku v Spolku slovenských lekárov o vplyve hormónov na vznik a vývin tumorov. V archíve LF UK sa nachádza údaj aj o návšteve ďalších laureátov Nobelovej ceny - za chémiu prof. A.F.J. Butenandta, a za fyziku prof. W. K. Heisenberga.

Teoretický a praktický záujem o biochémiu, ktorý by vyústil aj do príslušného vedeckého bádania však nezapustil hlbšie korene na teoretických ústavoch LF UK, ale výraznejšie sa začal prejavovať na klinických pracoviskách – propedeutickej klinike a internej klinike. V tejto súvislosti treba vyzdvihnúť zásluhy **prof. MUDr. Františka Šimera** (1899-1943), ktorý erudíciu v biochémiu získal počas študijného pobytu na Biochemickom ústave v Middlesex-Hospital v Londýne u profesora E.C. Doddsa (1929-1931), kde bol vyslaný profesorom M. Netouškom, prednostom propedeutickej kliniky, a zrejme aj na odporúčanie profesora K. Hynka prednostu internej kliniky, a súčasne aj dekana Lekárskej fakulty UK v Bratislave (9,10).

Prof. MUDr. František Šimer

Medzinárodný ohlas vzbudili najmä Šimerove experimentálne práce o metabolizme sacharidov v normálnom a nádorovom tkanive a pri cukrovke, ktoré publikoval v spolupráci s F. Dickensom zo študijného pracoviska (11-15). V klinickej praxi sa sústredil prevažne na tie oblasti vnútorného lekárstva, kde mohol využiť svoju vedeckú erudíciu – na metabolické poruchy organizmu, reguláciu dýchania a krvného obehu. Jeho spolupracovník prof. MUDr. L. Dérer v nekrológu o ňom píše (prof. Šimer bol v roku 1943 popravený za účasť v protifašistickom odboji): „Kategoricky požadoval vedecký podklad akéhokoľvek lekárskeho počínania. Často ohromil, ba niekedy neúmyselne, až odradil klinických spolupracovníkov svojou nesmiernou prírodovedeckou erudíciou, hravým ovládaním vyššej matematiky, fyzikálnej chémie a vôbec schopnosťou abstrahovať. Nemohli sme ho sledovať do sfér kvantovej teórie, vlnovej mechaniky, štvorrozmerného kontinua atď., ale aj pri týchto exkurziách nám svojím skromným a nenásilným spôsobom dával tušiť cesty pri utváraní svetonázoru moderného lekára“ (16).

Vedľa profesora Šimera záujem o biochémiu prejavoval aj jeho spolupracovník MUDr. L. Dérer (neskorší dekan fakulty), a v ďalšom období odchovanci internej kliniky MUDr. R. Korec a MUDr. G. Bárdoš.

Povojnové obdobie

V roku 1949 vzniklo na LF UK **Oddelenie biochémie** v rámci Ústavu pre lekársku chémiu, ktorého vedúcim sa stal **MUDr. Rudolf Korec**, a začala aj výučba samostatného predmetu biochémie.

*Prof. MUDr. Rudolf Korec, DrSc. pri preberaní
Čestného členstva SSBMB v roku 1996*

Po odchode MUDr. Korca na novo založenú lekársku fakultu v Košiciach (kde vybudoval Ústav patologickej fyziológie, a venujúc sa experimentálnej diabetológii napísal v roku 1955 prvú slovenskú biochemickú monografiu „Metabolizmus“), vedenie oddelenia i výučbu biochémie prevzal MUDr. Teofil Rudolf Niederland. Bolo to krátko po jeho návrate zo študijného pobytu na biochemicko-farmakologickom ústave Washingtonovej univerzity v Saint Luis u manželov Coriových, laureátov Nobelovej ceny za medicínu. V roku 1952 už ako docent biochémie inicioval vznik samostatného pracoviska - **Ústavu pre všeobecnú a klinickú biochémiu**. Ústav pod jeho vedením od začiatku vykonával intenzívnu pedagogickú i vedecko-výskumnú činnosť. Napísal učebné texty zo všeobecnej a klinickej biochémie a príručku k laboratórnym cvičeniam z biochémie. Výskum zameraný najmä na štúdium metabolizmu salicylanov a mechanizmu ich účinku na organizmus. V širšom odbornom programe ústavu bola zakotvená problematika:

- terapeutického využitia digitalisu a strofantínu v liečbe srdcového zlyhania
- klinicko-biochemického výskumu pečŕňových patologických stavov
- štandardizácia biochemických metód
- aplikácia poznatkov zo všeobecnej biochémie na kliniku (myokard, enzýmy).

Dekanstvo Lekárskej fakulty Slovenskej univerzity v Bratislave.

Číslo: 3857/52. V Bratislave dňa 2.septembra 1952. 1952.

Predmet: Zriadenie Ústavu pre všeobecnú a klinickú biochémiu. Dec.Dr.Rudolf N i e d e r l a n d ,

K číslu: _____ B r a t i s l a v a .

Prílohy: _____

Poverenie Školskeho, vied a umení výnosom zo dňa 12.augusta 1952, číslo 26.626/1952-IV/4 som oznámilo, že so súhlasom Poverenia financii zriaďuje s účinnosťou od letného semestra št.reku 1951/52 Ústav pre všeobecnú a klinickú biochémiu na Lekárskej fakulte SU v Bratislave.

ÚSTAV VŠEOBECNEJ A KLINICKEJ BIOCHEMIE LF UK V BRATISLAVE

Číslo: _____

Č. j.: _____

Prílohy: _____

Doklad o zriadení Ústavu pre všeobecnú a klinickú biochémiu LF UK v Bratislave

Doklad o zriadení Ústavu pre všeobecnú a klinickú biochémiu LF UK v Bratislave

V rámci ústavu bolo vytvorených šesť pracovných skupín: klinicko-biochemická (E. Brixová), sacharidová (J. Gvozdják), bielkovinová (V. Mézeš), salicylano-metabolická (E. Brixová), lipidová (R. Dzúrik) a fyzikálno-chemická (P. Kovács).

Profesor MUDr. T. R. Niederland, DrSc. vytvoril na Slovensku významnú biochemickú školu, ktorá mala mimoriadny význam v rozvoji biochémie na Slovensku a pri budovaní biochemických pracovísk na Lekárskej fakulte v Košiciach UPJŠ v Košiciach a na LF UK v Martine. Jej členovia sa aktívne zúčastňovali na činnosti odborných spoločností – Slovenskej biochemickej spoločnosti, Slovenskej spoločnosti klinickej biochémie a Slovenskej spoločnosti klinickej farmakológie. Za významné treba tiež pokladať iniciovanie vydávania časopisu Biochemica Clinica Bohemoslovaca.

Prof. MUDr. Teofil Rudolf Niederland, DrSc. dekorovaný Radom Ľudovíta Štúra I.stupňa

*Biochemická škola prof. T.R. Niederlanda.
(horný rad zľava: P. Kovács, R. Dzúrik,
dolný rad: V. Mézeš A. Fedorčáková, T.R. Niederland,
E. Brixová, J.Gvozdják)*

Je len zrejmé, že profesor Nederland bol prvým, ktorému bolo udelené Čestné členstvo SBS, ktoré prevzal na Celoštátnych biochemických dňoch v Starom Smokovci v roku 1977. V roku 1997 bol profesorovi Nederlandovi udelený Rad Ľudovíta Štúra I. stupňa za zásluhy o rozvoj vedy na Slovensku. Od roku 1996 sa udeľuje **Čestná cena akademika Nederlanda** za zásluhy o rozvoj biomedicínskych odborov. Je to najvyššie vedecké vyznamenanie Slovenskej lekárskej spoločnosti, podľa medzinárodných kritérií hodnotenia vedeckej práce.

Hodnotenie vývoja biochémie na Slovensku by ani zďaleka nebolo úplné, keby sme aspoň nespomenuli, že záujem o tento progresívny odbor sa v povojnovom období výrazne prejavoval aj na iných pracoviskách, resp. inštitúciách. V roku 1951 vznikol v Bratislave Výskumný ústav pre farmáciu a biochémiu (jeho zriadenie a počiatkové vedenie je spojené s Ing. Dr. J. Tamchynom), ktorý bol neskôr začlenený do Chemického ústavu SAV. Biochemické zameranie v rámci SAV malo tiež Laboratórium pre výskum hospodárskych zvierat v Ivánke pri Dunaji (Dr. L. Landau, doc. Ing. M. Gažo, DrSc.), z ktorého neskôr vznikol Ústav fyziológie hospodárskych zvierat - v súčasnosti je to Ústav biochémie a genetiky živočíchov SAV. V neskoršom období sa formovali pri SAV ďalšie výskumné ústavy s biologicko-medicínskym zameraním, na ktorých sa budovali biochemické laboratória - Ústav experimentálnej onkológie, Virologický ústav, Fyziologický ústav (neskôr Centrum fyziologických vied – akademik J. Zachar), Ústav experimentálnej endokrinológie, Ústav experimentálnej farmakológie, Biologický ústav, z ktorého v roku 1976 vznikol Ústav molekulárnej biológie (prof. Ing. J. Zelinka, DrSc.) a Ústav pre výskum srdca, ktoré významnou mierou prispeli k rozvoju biochémie na Slovensku.

V rámci vysokých škôl na Chemicko-technologickej fakulte SVŠT v roku 1950 vznikla Katedra technickej mikrobiológie a biochémie premenovaním pôvodného Ústavu technickej mikrobiológie a enzymológie (prof. RNDr. P. Nemec), kde od začiatku jej vzniku sa začala prednášať aj biochémia a na ktorej vyrástlo viacero popredných biochemikov (prof. Ing. L. Drobnica, DrSc., prof. Ing. V. Betina, DrSc., prof. Ing. M. Miko, DrSc.). Na Prírodovedeckej fakulte UK vznikol v roku 1954 najprv Ústav biochémie (Ing. Dr. J. Tamchyna) a neskôr katedra, na ktorej sa vytvorila významná biochemická škola pod vedením prof. RNDr. L. Kováča, DrSc. (doc. RNDr. M. Greksák, DrSc., RNDr. Š. Kužela, DrSc., prof. RNDr. J. Jordanov, DrSc.). Na Farmaceutickej fakulte UK to bola Katedra biochémie a mikrobiológie (prof. RNDr. PhMr. A. Jindra, DrSc., prof. Ing. P. Kovács, DrSc., prof. RNDr. M. Pšenák, CSc.). Nemožno nespomenúť ani biochemické pracoviská na Vysokej škole veterinárnej v Košiciach (prof. Dr. M. Bartík, DrSc.), Vysokej škole poľnohospodárskej v Nitre (prof. Ing. Š. Ivanko, DrSc.), na Lekárskej fakulte UPJŠ v Košiciach (prof. MUDr. A. Neuwirth, Dr.h.c., prof. MVDr. Ing. K. Barna, CSc, prof. MUDr. P. Mäsiar, DrSc.) a na Prírodovedeckej fakulte tejto univerzity (prof. RNDr. D. Podhradský, CSc., prof. RNDr. J. Blahovec, CSc.). Katedra biochémie LF UK v Bratislave pod vedením prof. MUDr. T. Turského, CSc. výskumom v oblasti neurochémie vytvorila podmienky pre rozvoj tohto mladého odboru v celoštátnom meradle, a pre vytvorenie Sekcie neurochémie pri SBS a ČSSB (prof. MUDr. V. Mézeš, DrSc., prof. MUDr. I. Pecháň, DrSc.). **Význam uvedených pracovísk ako aj zásluhy menovaných osobností v rozvoji biochémie na Slovensku by si zaslúžil samostatné historiografické spracovanie,** ktoré však nie je možné bez účasti ich samotných.

Vznik nových vedeckých pracovísk v 50. rokoch minulého storočia, zvyšujúci sa počet odborných pracovníkov, potreba prenášania informácií a nadväzovania spolupráce v rámci výskumných programov doma i v prepojení na zahraničie vytvorilo nielen reálne podmienky, pre organizovanú činnosť biochemikov, ale zvýraznilo aj potrebu založenia príslušnej odbornej spoločnosti na Slovensku.

Školiace pracoviská postgraduálneho štúdia

V 50. a 60. rokoch 20. storočia na Slovensku prakticky neexistovali oficiálne pracoviská pre postgraduálne štúdium pre odbor Biochémia. Ašpiranti boli vysielaní na **Ústav organickej chémie a biochémie ČSAV v Prahe**, ktorý vznikol v roku 1954 (akademik F. Šorm), na ktorom sa podarilo sústrediť veľký počet zanietených vedeckých pracovníkov a vytvoriť medzinárodne porovnateľné podmienky pre experimentálnu prácu. Personálny základ ústavu sa formoval už v roku 1945 na Ústave organickej technológie VŠCHT v Prahe.

Ďalším školiacim pracoviskom bola **Katedra biochémie Prírodovedeckej fakulty UK v Prahe** (prof. RNDr. J.V. Koštíř – prvý profesor biochémie v Československu). Jej odborná činnosť bola zameraná najmä na rastlinnú biochémiu, metabolizmus dusíka a na otázky klinicko-biochemickej analýzy. Profesor Koštíř vychoval niekoľko generácií českých a slovenských biochemikov a významný spôsobom sa podieľal na rozvoji biochémie na Slovensku. Za jeho zásluhy mu bolo udelené v roku 1997 (na oslavách jeho 90. narodenín v pražskom Karolíne) Čestné členstvo Slovenskej spoločnosti pre biochémiu a molekulovú biológiu pri SAV. V Prahe to bol ešte Ústav kvasnej technológie VŠCHT, kde biochémiu prednášal Dr. A. Kleinzeller. Na brnenskej Univerzite J.E. Purkyně personálne i pracovné podmienky pre výchovu ašpirantov boli na Biochemickom ústave Prírodovedeckej fakulty (prof. V. Morávek) a na Chemickom ústave Lekárskej fakulty (prof. F. Šantavý).

Zriadením Biochemického ústavu Univerzity Komenského v Bratislave v roku 1968 sa vytvorili možnosti pre školiacu činnosť aj na Slovensku. V tomto období bola ustanovená aj komisia pre obhajoby kandidátskych dizertačných prác v odbore biochémia.

Vznik organizačnej platformy biochemikov na Slovensku

Počiatkové i neskoršie úsilie oficiálne organizovať činnosť biochemikov na Slovensku je úzko spojené s biochemickým dianím na českých vysokých školách, ústavoch ČSAV i rezortných výskumných pracoviskách. Prvou organizačnou formou českých biochemikov bola **Biochemická komisia** Fyziologickej sekcie ČLS J.E. Purkyně (1954), ktorá sa neskôr vyčlenila zásluhou F.Šorma a v roku 1956 sa stala samostatnou **Československou spoločnosťou biochemickou pri ČSAV**. Zohľadnila sa tak možnosť organizačne zastrešovať biochemikov aj s iným ako medicínskym zameraním výskumu.

Prvotnou organizačnou jednotkou slovenských biochemikov bola **Odborná skupina pre biochémiu** Spolku chemikov na Slovensku. V roku 1957 sa z iniciatívy T. Turského (za účasti L Kováča a J. Zelinku) utvorila **Pobočka ČSSB na Slovensku**, ktorú riadil Slovenský výbor. Prvým predsedom pobočky sa stal akademik V. Thurzo, ktorého zakrátko vystriedal v tejto funkcii doc. MUDr. T. Turský, CSc.

Schéma vzniku ČSSB s Pobočkou na Slovensku:

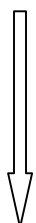
BIOCHEMICKÁ KOMISIA *Fyziologickej sekcie ČSL J.E. Purkyně (1954)*

Predseda: F. Šorm, ved. tajomník: J. Hořejší, výkonný tajomník: M. Čihař

ČESKOSLOVENSKÁ SPOLOČNOST' BIOCHEMICKÁ – ČSSB pri ČSAV (1956)

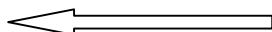
Predseda F. Šorm, ved. Tajomník: J. Hořejší, výkonný tajomník: M. Čihař

1957

ODBOBNÁ SKUPINA PRE BIOCHÉMIU

Spolku chemikov na Slovensku

ČSSB (1957)

POBOČKA NA SLOVENSKU

z iniciatívy T. Turského

Predseda.: V. Thurzo vedecký tajomník: T. Turský (1957)

T. Turský (1958 -1971)

ČINNOSŤ POBOČKY ČSSB NA SLOVENSKU (1957-1971)

Pobočka na Slovensku mala spoluúčasť na príprave a organizovaní Celoštátnych biochemických zjazdov a Biochemických dní, ktoré sa konali v trojročných intervaloch.:

I. celoštátny zjazd Československej spoločnosti biochemickej (Praha, 4.-9. 9. 1957)

1. biochemické dni ČSSB (18.-19. 12. 1959)

II. celoštátny biochemický zjazd ČSSB (1960)

2. celoštátny biochemické dni (Starý Smokovec, 27. -28. 4. 1961)

3. biochemické dni (Praha, 3.-4. 1962)

III. celoštátny biochemický zjazd ČSSB (Olomouc, 1963)

V roku 1965 (18. februára) sa konalo v Prahe Valné zhromaždenie ČSSB, ktoré zvolilo nový výbor spoločnosti na čele s predsedom F. Šormom, vedeckým tajomníkom J. Hořejším a výkonným tajomníkom J. Čihařom. Za Pobočku na Slovensku členmi výboru boli:

T. Turský a P. Mäsiar. Ďalšími členmi výboru boli J. Koštíř, J. Homolka, K. Kácl, K. Slavík, Z. Drahota, I. Hais, M. Hašek, B. Keil, L. Skurský a F. Šantavý.

IV. Celoštátny biochemický zjazd ČSSB (Bratislava, 5.-8. 11. 1966) s medzinárodnou účasťou (účastníci zo ZSSR, Poľska, Maďarska, NDR a SRN). K zjazdu boli vydané súhrny prednášok. Odborný program bol zameraný na prezentáciu vtedajšieho stavu biochémie v ČSSR a smeroch jej rozvoja vo vybraných oblastiach: nukleové kyseliny a bielkoviny (proteosyntéza), sacharidy – štruktúra a regulácia metabolizmu polysacharidov, biochémia alkaloidov.

V. Kongres FEBS (Praha, 1968), ktorý bol príležitosťou prezentovať úroveň československej biochémie za účasti popredných svetových biochemikov. Požiadavka zorganizovať kongres bola vysokým ocenením činnosti ČSSB.

V. Celoštátny biochemický zjazd ČSSB (Brno, 10.-13. 6. 1969) s medzinárodnou účasťou. Spoluorganizátorom bola sekcia Klinickej chémie ČLS J. E. Purkyně. Zjazd sa konal v rámci osláv 50. výročia Univerzity J. E. Purkyně v Brne. Predsedom prípravného výboru bol V. Morávek, podpredsedom J. Slavík a organizačným tajomníkom Z. Pechan. Zjazdu sa zúčastnili biochemici zo Švédska, Francúzska, Veľkej Británie, Fínska, Talianska, Juhoslávie a SRN. Odborný program bol rozdelený do 6 sekcií: Separačné metódy, Molekulárna genetika, Molekulárne vlastnosti enzýmov, Enzýmy v klinickej diagnostike, Chémia a metabolizmus lipidov a Varia. V rámci jednotlivých sympózií sa konali panelové diskusie. Súčasťou materiálov zjazdu bol Zborník abstraktov prednášok.

Zriadenie Biochemického ústavu Univerzity Komenského v Bratislave (1968) – v rámci plánu Predsedníctva SAV na zabezpečenie rozvoja biochémie na Slovensku (V. Thurzo, J. Vašátko, D. Blaškovič), s cieľom sústrediť výskumné aktivity katedier biochémie Farmaceutickej fakulty, Prírodovedeckej fakulty a Lekárskej fakulty UK v Bratislave a koordinovať vedecký výskum s účelným využívaním priestorov a laboratórnych prístrojov. Podľa dohody medzi SAV a UK sa tento ústav konštituoval ako základňa pre rozvoj biochémie a kvalifikačného rastu biochemikov na Slovensku. Ústav začal činnosť už v roku 1967, aj keď oficiálny doklad o zriadení má dátum 1. 3. 1968. V zmysle Štatútu mal okrem vedenia Ústavnú radu, ktorej členmi boli aj odborníci mimo UK (J.V. Koštíř, L. Drobnica, L. Skurský, I. Rychlík, Š. Bauer, J. Zelinka). V roku 1970 ústav mal štyri oddelenia: metabolizmu aromatických látok (P. Kovács), metabolizmu aminokyselín (T. Turský), bioenergetiky (L. Kováč) a xenobiochémie (O. Helia). Prvým riaditeľom ústavu bol prof. RNDr. PhMr. Antonín Jindra, DrSc. (1968-1971), v ďalšom období prof. Ing. P. Kovács, DrSc., (1972-1987) a doc. RNDr. J. Turňa, CSc., už ako Ústavu biochémie a biotechnológie (od r. 1987). V roku 1986 ústav mal 14 interných a 37 externých pracovníkov.

Sympózia

- 1. sympóziu Biologického ústavu SAV (Smolenice, 1966)
- 2. sympóziu Biologického ústavu SAV (Smolenice, 24.-25. 4. 1967)
- 3. sympóziu Biologického ústavu SAV „O reguláciách v bunkách mikroorganizmov“ (Smolenice, 16.-18. 4. 1969)

Celoštátne biochemické dni ČSSB (Martin, 2. – 3. 6. 1970), v spolupráci s LF UK v Martine (Katedra lekárskej chémie a biochémie), predseda prípravného výboru V. Mézeš. Odborný program bol rozdelený do štyroch sekcií: Regulácia metabolických procesov, Metódy biochemického výskumu, Lipidy a ich metabolizmus a Voľné príspevky. Plenárne prednášky mali: F. Šorm „Analoga neurohormónů“ a T. Turský „Regulácia enzýmov“. K zjazdu vyšli súhrny prednášok.

Založenie Xenobiochemickej sekcie SBS a ČSSB - v roku 1971 z iniciatívy Prof. RNDr. PhMr. A. Jindru, DrSc., vedúceho Katedry biochémie a mikrobiológie Farmaceutickej fakulty UK v Bratislave. V programe jej činnosti bola podpora rozvoja xenobiochémie v Československu, výmena skúseností a vytváranie interdisciplinárnej základne pre štúdium biotransformačných systémov a štruktúry xenobiotík, s využitím poznatkov v praxi. Formy činnosti sekcie boli: každoročné organizovanie xenobiochemického sympózia, v rámci zjazdov vytváranie xenobiochemických sekcií a kolokvií, organizovanie postgraduálnych

kurzov a medzinárodná spolupráca. Sekcia sa zúčastnila na príprave medzinárodných toxikologických konferencií (1980, 1981).

ZALOŽENIE SLOVENSKEJ BIOCHEMICKEJ SPOLOČNOSTI (SBS) A JEJ ČINNOSŤ

Obdobie rokov 1972-1975

VI. Celoštátny biochemický zjazd ČSSB (Nitra 6.-8. 9. 1972), ktorý pripravil Slovenský výbor ČSSB, v spolupráci s Vysokou školou poľnohospodárskou v Nitre (Katedra biochémie) Predsedom organizačného výboru bol Š. Ivanko a predsedom programového výboru J. Zelinka. Na slávnostnom otvorení zjazdu bola aj hlavná plenárna prednáška „Informácia o náplni kľúčových úloh štátneho programu základného výskumu“ (I. Rychlík, J. Říman, J. Bureš). Odborný program tvorili sekcie: Enzýmy v metabolizme bielkovín a aminokyselín, Enzýmy v metabolizme nukleotidov, Enzýmy v metabolizme sacharidov, Biologické membrány a Voľné príspevky. Plenárne prednášky zahraničných účastníkov v prvej sekcii mali A.M. Bezborodov (spolu s S.I. Bezborodovou) z Inštitútu pre biochémiu a fyziológiu mikroorganizmov, Akadémie náuk, ZSSR, Puščino na Oke, H. Witzel z Inštitútu biochémie Münsterskej Univerzity, a v sekcii sacharidov Y. Khouvine, Inst. Biol. Phys.-chim., Paris.

V rámci zjazdu sa zišlo **ustanovujúce Valné zhromaždenie Slovenskej biochemickej spoločnosti pri SAV**, ktorej založenie a stanovy už predtým schválilo Ministerstvo vnútra SSR v zmysle Zákona o federácii. Už v predstihu sa konalo mimoriadne VZ slovenskej časti ČSSB (18. 3. 1971 na LF UK v Bratislave), ktoré rozhodlo o výmene predchádzajúceho predsedu Slovenského výboru v ČSSB T. Turského, v súlade s politickými požiadavkami „tzv. normalizačného procesu“. Súčasne bol zvolený Ústredný výbor SBS a jeho Predsedníctvo: J. Zelinka – predseda, V. Mézeš a Š. Ivanko - podpredsedovia, I. Pecháň – vedecký tajomník, P. Kovács – hospodár, L. Macho – predseda revíznej komisie.

V rokovaní Valného zhromaždenia SBS sa konštatovala potreba prehĺbenia kontaktov medzi biochemickými pracoviskami na Slovensku prostredníctvom organizovania pravidelných odborných podujatí (semináre, kurzy moderných analytických a separačných metód) a záujem o pokračovanie odbornej i finančnej účasti na vydávaní časopisu Bulletin. Vyžadovalo sa organizovanie účasti na medzinárodných podujatiach (FEBS, IUB) a účasť v komisiách SBS s celoštátnou pôsobnosťou (pedagogická a názvoslovná). Novovytvorená SBS mala v koncepcii združovať nielen biochemikov, ale aj molekulárnych biológov.

V roku 1973 začal vychádzať **Bulletin ČSSB a SBS**, ktorý sa stal potrebným prostriedkom pre kontakt výborov Spoločností s členskou základňou a významným fórom na prezentáciu prehľadných odborných článkov, novostí a širokého spektra informácií o biochemickom dianí doma i v zahraničí. Treba zdôrazniť, že jeho vydávanie má základný význam aj pre propagáciu biochémie a molekulovej biológie z hľadiska uchovávania bohatej činnosti ČSSB a SBS pre ďalšie generácie biochemikov, ako prínosu do kultúrno-spoločenského vývoja našich národov. Vo funkcii hlavného redaktora sa vystriedalo viacero popredných českých biochemikov (L. Skurský, V. Pačes, J. Bartková, J. Šatava, T. Barth). Za SBS členom Redakčnej rady bol prof. Ing. Peter Kovács, DrSc. (do roku 1992) a prof. RNDr. Marta kollárová, DrSc. (od roku 1994). V roku 1995 sa časopis stal fórom ČSBMB. Na Slovensku v roku 1995 začal vychádzať Spravodaj SSBMB pod redakčným vedením Ing. Jána Knoppa DrSc a prof. RNDr. Jozefa Čárskeho, CSc.

VII. Celoštátny biochemický zjazd ČSSB a SBS (Olomouc, 27.-29. 8. 1975), v spolupráci s Olomouckou odbočkou ČSSB a Lekárskou fakultou Univerzity Palackého.

Odborný program bol rozložený do 11 sekcií. V úvode zjazdu bola prednáška odstupujúceho predsedu ČSSB J. Hořejšího „O minulosti, súčasnosti a budúcnosti československej biochémie“ a prednáška F. Šantavého „O biochémii na univerzite v Olomouci“. Súčasťou materiálov zjazdu bol zborník prednášok. Počas zjazdu sa konalo Valné zhromaždenie ČSSB, na ktorom predseda J. Hořejší podal správu o činnosti za roky 1971 - 1975. Bol zvolený nový výbor na čele s predsedom J. Škodom a vedeckým sekretárom J. Slavíkom. Delegátmi do Slovenského výboru ČSSB boli: **J. Zelinka** ako podpredseda, **V. Mézeš**, **J. Križko**, **P. Kovács**, **I. Pecháň**.

Založenie Východoslovenskej pobočky SBS v Košiciach

Vo východoslovenskom kraji pracovalo v rôznych výskumných ústavoch, na vysokých školách a v zdravotníckych zariadeniach viac ako 60 členov SBS. Ukázalo sa ako prospešné organizačne lepšie zabezpečiť rozvoj biochémie v tomto regióne založením samostatnej pobočky. Na ustanovujúcej schôdzi v novembri 1975 bol zvolený päťčlenný výbor. Predsedom pobočky sa stal K. Barna a vedeckým tajomníkom M. Bartík.

Sympóziá

- 1. xenobiochemické sympóziu (Bratislava 1972), Xenobiochemická sekcia SBS v spolupráci s Farmaceutickou fakultou UK, predseda organizačného výboru A. Jindra.

Ďalšie podujatia

- Pracovný seminár SBS (Košice 6. 12. 1973)
 - „Správa o činnosti SBS za rok 1973 a plán na rok 1974“ (J. Zelinka),
 - „Vplyv, izolácia a čiastková charakterizácia niektorých aminopeptidáz“ (M. Teleha, VŠV, Košice),
 - „Úvaha o centrálnej regulácii biosyntézy bielkovín“ (O. Sova, SAV, Košice),
 - „Problematika vzťahu tetracyklínových antibiotík a makroorganizmu“ (K. Barna, LF UPJŠ, Košice),
 - „Vývoj a príprava nových diagnostických prípravkov“ (J. Jagelková, Imuna,n.p. Šarišské Michaľany).
- 1. medzinárodné sympóziu „O ribozónoch a metabolizme RNA“, registrované FEBS, Biologický ústav SAV, (Smolenice, 18.-22. 6. 1973)
- Pracovné stretnutie na tému: „K problematike enzymologického výskumu“ J. Zelinka, (Košice), 7. 12. 1973
- Stretnutie predstaviteľov katedier a ústavov biochémie na Slovensku (5. 6. 1974) na Katedre biochémie a mikrobiológie Farmaceutickej fakulty UK v Bratislave za účelom prerokovania koordinácie biochemického výskumu i výučby biochémie. V diskusii sa konštatovala potreba prehĺbenia výučby a širšie uplatnenie biochémie v biologicko-medicínskych disciplínach a zaradenie základov biochémie do výučby na stredných školách. Riešila sa aj problematika postgraduálnej výchovy a spolupráca s Pedagogickou komisiou SBS.

Obdobie rokov 1976-1979

V roku 1977 sa konali **Celoštátne biochemické dni ČSSB a SBS** v Starom Smokovci (4.-6. mája) ktoré zabezpečovala Slovenská biochemická spoločnosť v spolupráci s Katedrou biochémie Lekárskej fakulty UK v Bratislave. Podujatia sa zúčastnilo 420 biochemikov. Predsedom prípravného výboru bol J. Križko, tajomníkom I. Pecháň. Odborný program prebiehal v 9 sekciách: Bielkoviny a aminokyseliny, Neurochémia, Nukleové kyseliny a nukleotidy, Imunochémia, Biomembrány a rastlinná biochémia, Endokrinológia, Sacharidy a Voľné zdelenia. Samostatne bola organizovaná panelová diskusia o membránových translokátoroch. Na zasadnutí Predsedníctva SBS počas podujatia sa prejednávala otázka vytvorenia Neurochemickej sekcie SBS.

V nasledujúcom roku sa konal **VIII. Celoštátny biochemický zjazd ČSSB a SBS** (Špindlerův Mlýn-Bedřichov, 26.- 28. 10. 1978). Ústrednou témou programu zjazdu bola „Biochémia bunkových orgánov“. Prednášky v sekciách boli nahradené posterami, a dôraz sa kládol na špecializované sympózia a kolokviá. Samostatný priestor bol vyhradený pre výučbu biochémie, vyplnený aj premietaním výučbových filmov zameraných na pre- a postgraduálnu výchovu.

V rámci programu zjazdu sa konalo Valné zhromaždenie, ktoré zvolilo nový výbor ČSSB: predseda: J. Škoda, Predsedníctvo: M. Čihař, Z. Drahota, J. Kraml, J. Škoda, **J. Zelinka**, členovia výboru – M. Čihař, V. Dadák, Z. Drahota, J. Kocourek, A. Kotyk, **P. Kovács**, J. Kraml, **J. Križko**, **V. Mézeš**, **I. Pecháň**, I. Rychlík, K. Slavík, J. Škoda, B. Večerek, **J. Zelinka**, revízori: J. Musil a A. Němečková

Predseda ČSSB predniesol správu o činnosti spoločnosti za roky 1975-1978 (trojročné funkčné obdobie). V správe konštatoval stimuláciu vedeckej práce v oblasti biochemických disciplín a prenášania poznatkov do spoločenskej praxe. Organizovali sa pravidelné semináre s aktuálnymi témami, metodické semináre a kurzy.

V rámci aktivít v medzinárodných spoločnostiach sa podarilo získať členstvo v tlačovej komisii FEBS a finančnú podporu na tri akcie v Československu. Výbor ČSSB presadzoval zapojenie československých biochemikov do činnosti medzinárodných spoločností s využívaním všetkých možností, ktoré členstvo v nich poskytuje, vrátane finančnej pomoci pri realizácii odborných podujatí. Nadviazané kontakty s Biochemickou spoločnosťou bývalej NDR vyústili do dlhodobej dohody o spolupráci v rámci ktorej sa plánovalo organizovať spoločné sympózia každé dva roky. Podobná spolupráca sa začala aktivizovať s Maďarskou biochemickou spoločnosťou prostredníctvom Slovenskej biochemickej spoločnosti. V rámci domácich vzťahov bola nadviazaná spolupráca s Československou spoločnosťou mikrobiologickou pri ČSAV a Spoločnosťou priemyselnej chémie.

V správe bola vysoko hodnotená činnosť Pedagogickej komisie, s celoštátnou pôsobnosťou (predseda J. Kocourek), ktorá pôsobila aj ako poradný orgán Ministerstva školstva. Zúčastnila sa na vypracovaní návrhov na prestavbu štúdia lekárskeho a farmaceutického odborov s podrobnými plánmi výučby. Kontakt nadviazala tiež s Výskumným ústavom pedagogickým za účelom presadzovania požiadavky, aby sa do stredoškolskej výučby chémie zahrnuli aj základy biochémie. Rovnako názvoslovná komisia (predseda J.V. Košťál) v svojej aktivite vypracovala a publikovala všeobecné zásady českého a slovenského biochemického názvoslovia. V závere správy sa konštatovala úspešná a plodná spolupráca medzi ČSSB pri ČSAV a SBS pri SAV.

Vznik Ústavu molekulárnej biológie SAV - premenovaním Biologického ústavu SAV v roku 1976. Rámcový výskumný program ústavu „Rozvoj biológie na molekulovej úrovni

s preferenciou genetiky“ vychádzal z činnosti oddelení technickej mikrobiológie (P. Nemec) biochémie organizmov (J. Zelinka) a enzymológie (M. Sedliaková), ktoré boli súčasťou predchádzajúceho Biologického ústavu. V novej štruktúre ústavu boli tri oddelenia – enzymológie (J. Zelinka), biochémie (Ľ. Polívka), nízkomolekulových látok (P. Nemec) a biofyzikálne laboratórium (J. Ševčík). V roku 1979 pribudlo oddelenie mikrobiálnej mutagenézy (Ľ. Polívka) - vedúcim oddelenia biochémie sa stal J. Šimúth, a laboratórium biopreparácie molekúl (Ľ. Gašperík). Ústav rozvíjal širokú domácu aj medzinárodnú spoluprácu prostredníctvom študijných pobytov v zahraničí a organizovaním pravidelných medzinárodných sympózií. Svojím výskumným zameraním sa stal medzinárodne uznávanou školou enzymológie. S činnosťou ústavu je spojené aj vydávanie prvého biochemicky zameraného časopisu v Československu, Biológia, séria D – Biochémia a molekulárna biológia, ktorý začal vychádzať v roku 1981.

Prvým riaditeľom ústavu sa stal prof. Ing. Ján Zelinka, DrSc. (do roku 1989). V ďalšom období túto funkciu zastávali Ing. J. Ševčík, DrSc. (1989-1990), RNDr. Š. Kužela, DrSc. (1991-1994) a Ing. J. Timko, DrSc. (1994 doteraz).

Ďalšie podujatia

- VI. xenobiochemické sympóziu (Hradec Králové 2. 6. 1977). Hlavným organizátorom bola Xenobiochemická sekcia ČSSB a SBS. v spolupráci s Farmaceutickou fakultou UK v Hradci Králové. Predseda organizačného výboru E. Kvasničková.
- III. medzinárodné sympóziu Ústavu molekulárnej biológie SAV (Smolenice, jún 1977)
- Pracovné zasadnutie „Najnovšie poznatky o glukagóne“ (Bratislava, 15. 3. 1978), v spolupráci s LF UK a Spoločnosťou pre patologickú a klinickú fyziológiu, Fyziologickou spoločnosťou, Diabetologickou spoločnosťou a Endokrinologickou spoločnosťou SLS.
- VII. xenobiochemické sympóziu (Košice, 1.-2. 6. 1978). Hlavným organizátorom bola Xenobiochemická sekcia ČSSB a SBS, v spolupráci so Slovenskou farmaceutickou spoločnosťou (predseda organizačného výboru - K. Barna). Odborný program bol zameraný na všeobecné aspekty biotransformácie xenobiotík a biochemické mechanizmy ich účinku. Počas sympózia sa prezentovali aj výsledky riešenia výskumných úloh ŠPZV „Biochemické podklady chorobných procesov – biotransformácia liečiv“.
- Postkongresové sympóziu FEBS „Antimetabolites in biochemistry, biology and medicine“, Praha 10.- 12. 7. 1978. Organizátori: ČSSB a Biochemická spoločnosť bývalej NDR v spolupráci s Ústavom organickej chémie a biochémie ČSAV v Prahe. Predseda organizačného výboru J. Škoda.
- VIII. xenobiochemické sympóziu (Praha, 16. 11. 1979). Hlavným organizátorom bola Xenobiochemická sekcia ČSSB a SBS v spolupráci s Toxikologickou sekciou Farmaceutickej spoločnosti ČLS J.E. Purkyně.

Obdobie rokov 1980-1984

V správe predsedu SBS J. Zelinku na Vedeckom kolégiu SAV pre biologické a medicínske vedy sa hodnotil stav a koncepcia rozvoja biochémie na Slovensku (Bull. 8, 1980, č.4). Konštatovalo sa, že rozhodujúcu úlohu v povojnovom období zohrala nadväznosť na

biochémiu v ČSR, ktorá sa opierala o určité tradície na lekárskech fakultách a rezortného výskumu (farmaceutický a cukrovarnícky priemysel).

V tomto období bola charakteristická aktivácia spolupráce SBS s inými odbornými spoločnosťami pri organizovaní spoločných seminárov – Imunologickou spoločnosťou, Komisiou pre technickú mikrobiológiu, Spoločnosťou klinickej biochémie, Slovenskou fyziologickou spoločnosťou pri SLS a pracoviskami potravinárskej a poľnohospodárskej biochémie. SBS presadzovala snahu podporiť základný výskum a starostlivosť o mladých biochemikov, menovanie členov spoločnosti do komisie pre obhajoby aspirantských dizertačných prác z Biochemického ústavu UK, Ústavu molekulárnej biológie a iných ústavov SAV. Ďalej to bola požiadavka na vypracovanie podmienok pre vykonanie aspirantských skúšok (dôraz sa kládol na fyzikálnu chémiu a organickú chémiu).

V roku 1981 začal vychádzať časopis **Biológia, séria D – Biochémia a molekulárna biológia**, jediné špecializované periodikum v ČSSR pre biochémiu a molekulárnu biológiu. Redakčnú radu tvorili: J. Balan (výkonný redaktor), K. Barna, Š. Bauer, V. Dadák, J. Križko, P. Kovács, V. Mézeš, I. Pecháň, J. Říman, I. Rychlík, M. Ruščák, J. Škoda a J. Zelinka. Vydávanie časopisu zabezpečoval Ústav molekulárnej biológie SAV.

Významným krokom v tomto období bolo otvorenie postgraduálneho štúdia v odbore Enzymológia na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave pod záštitou SBS (2-ročný cyklus diaľkovej formy).

Konštatovalo sa, že založenie Východoslovenskej pobočky SBS v Košiciach bolo významným krokom pre rozvoj biochémie na východnom Slovensku (predseda, K. Barna). Na zasadnutiach Predsedníctva UV spoločnosti sa hodnotila aj úroveň príspevkov v Bulletine ČSSB a SBS. Bol vyslovený návrh na vydávanie vlastného časopisu SBS. Otvorili sa možnosti publikovania biochemických vedeckých prác v časopise SAV a SCHS Chemické zvesti.

Celoštátne biochemické dni ČSSB a SBS (Piešťany, 16.-19. 9. 1980), organizované Katedrou biochémie LF UK v Bratislave (predseda organizačného výboru J. Križko). Hlavnou témou odborného podujatia bola „Regulácia enzýmovej aktivity“. V programe bol vyhradený priestor pre voľné príspevky, prednášky mladých biochemikov a diskusiu za okrúhlym stolom. Zvláštna pozornosť bola venovaná výučbe biochémie. Biochemických dní sa zúčastnilo 313 odborníkov. Súhrny prednášok boli publikované v Bulletine (8,1980, č. 3).

Uznesením Valného zhromaždenia SBS zo dňa 18. 9. 1980 a uznesením výboru ČSSB pri ČSAV (16. 10. 1980) dostala celoštátnu pôsobnosť **Neurochemická sekcia**, ako organická súčasť SBS. Jej členmi sa tak mohli stať členovia obidvoch spoločností. Založenie sekcie vyplynulo z potreby plnenia úloh výskumu nervového systému s perspektívou využiť získané poznatky pri riešení prevencie patogenézy a terapie mozgových ochorení. V programe bolo prehľbovanie poznania metabolických princípov činnosti nervovej sústavy, v prepojení na príbuzné vedné disciplíny. Vznik sekcie znamenal vytvorenie fóra pre organizovanie odborných podujatí, výmeny skúsenosti a prezentáciu výsledkov medzinárodnej spolupráce. Činnosť Neurochemickej sekcie spočiatku riadil dočasný výbor menovaný ústredným výborom SBS dňa 12. 11. 1980. Jeho predsedom sa stal V. Mézeš, vedeckým tajomníkom **I. Pecháň**, členmi **M. Chavko**, J. Křivánek, **J. Križko**, R. Krulík, **R. Kvetňanský**, Z. Lodin, **M. Ruščák**, F. Šťastný a Z. Tuček.

IX. Celoštátny biochemický zjazd ČSSB a SBS (Karlove Vary, 26. – 29. okt. 1981), ktorý bol tematicky zameraný na moderné metódy v biochémi. Koordinátormi jednotlivých sekcií boli O. Mikuš, M. Horák, I. Říha a J. Kraml. Okrem toho sa prezentovali výučbové filmy (I. KRB). Predsedom organizačného výboru bol A. Kotyk. Abstrakty prednášok a posterov boli publikované v Bulletine, 9 (1981, č.3). Počas zjazdu sa konalo Plenárne

zasadnutie ČSSB, ktoré zvolilo nový výbor a Predsedníctvo spoločnosti pre obdobie rokov 1981-1984. Predsedom sa stal J. Škoda, členmi Predsedníctva M. Čihař, Z. Drahota, J. Kraml, J. Škoda a **J. Zelinka**. Členovia výboru: M. Čihař, V. Dadák, Z. Drahota, J. Kocourek, A. Kotyk, **P. Kovács**, J. Kraml, **J. Křižko**, **V. Mézeš**, L. Pačes, **I. Pecháň**, I. Rychlík, J. Škoda, B. Večerek a **J. Zelinka**.

Celoštátne biochemické dni (Luhačovice, 11.–14. 10. 1983), v spolupráci s brnensko-olomouckou pobočkou ČSSB. Odborný program bol rozdelený do 6 sekcií. Predseda organizačného výboru V. Dadák.

X. Celoštátny biochemický zjazd ČSSB a SBS (Martin, 5.-7. 9. 1984), v spolupráci s LF UK v Martine. Odborný program zjazdu bol rozdelený do 13 sekcií, počet účastníkov viac ako 500, predsedom organizačného výboru bol V. Mézeš. Súhrny prednášok a posterov boli publikované v Bulletin 12, 1984, č.2. Hlavné plenárne prednášku mali J. Zelinka „Enzymové vybavenie *Streptomyces aureofaciens*“ a O. Nečas „Cytoskeletální princip funkční organisace buňky“. V rámci zjazdu sa konal III. zjazd československých neurochemikov, ktorý prebiehal ako samostatná sekcia. Prednášky v kompletnom znení vyšli v 3. zväzku edičnej činnosti sekcie „Metabolizmus buniek nervového systému“ (Martin, 1984, pod redakciou V. Mézeša a I. Pecháňa). Ako nová bola zaradená sekcia „Práca mladých biochemikov“. V rámci zjazdu sa konala prehliadka didaktických filmov (I. KRB).

Významnou udalosťou počas zjazdu bola **prezentácia prvého Slovenského biochemického názvoslovia**, ktoré vypracovala názvoslovná komisia SBS.

V rámci zjazdu sa konalo Valné zhromaždenie ČSSB aj SBS (5.9. 1984), na ktorom správu o činnosti ČSSB za roky 1982-1984 predniesol predseda J. Škoda. Valné zhromaždenie zvolilo Predsedníctvo a nový výbor ČSSB, predseda J. Škoda, Predsedníctvo: M. Čihař, Z. Drahota, J. Kraml, **V. Mézeš** a J. Škoda. Členovia výboru: M. Čihař, V. Dadák, Z. Drahota, J. Kocourek, A. Kotyk, **P. Kovács**, J. Kraml, **J. Křižko**, B. Matouš, **V. Mézeš**, V. Pačes, **I. Pecháň**, I. Rychlík, J. Škoda a **J. Zelinka**.

Za SBS správu o činnosti výboru predniesol vedecký tajomník I. Pecháň, a návrh kandidátky členov nového Ústredného výboru SBS J. Křižko (návrhy do ÚV SBS museli byť prerokované a schválené v príslušných stranických a štátnych orgánoch). Z rokovania Valného zhromaždenia vyplynula požiadavka pokračovať v úzkej spolupráci s ČSSB pri ČSAV a vytvárania kontaktov s biochemickými spoločnosťami susedných štátov. Dôraz sa kládol na ďalší rozvoj biochémie a molekulovej biológie a na starostlivosť o výchovu mladých biochemikov. Pokračovať sa malo v organizovaní odborných kurzov, seminárov, sympózií s prezentáciou výsledkov vedeckého výskumu a výmenu skúseností. Požadovala sa aj účasť SBS na prestavbe vysokoškolského štúdia.

Valné zhromaždenie zvolilo nový Ústredný výbor. Predsedom sa stal Viliam Mézeš (súčasne predseda Neurochemickej sekcie), podpredsedom P. Kovács (redaktor Bulletinu za SBS), I. Pecháň (vedecký tajomník Neurochemickej sekcie) a K. Barna (predseda východoslovenskej pobočky SBS), M. Pšenák vedecký tajomník, P. Koiš – pomocný tajomník, L. Halčák - hospodár, členovia: Š. Bauer (predseda Názvoslovnej komisie), M. Kollárová (Komisia mladí biochemici), J. Křižko (predseda Pedagogickej komisie), B. Škarka (Socialistická akadémia Slovenska), J. Zelinka (predseda Komisie mladí biochemici). Zloženie Predsedníctva Ústredného výboru: V. Mézeš, P. Kovács, J. Křižko, J. Zelinka (prizývaný bude M. Pšenák).

Ďalšie podujatia

- **1. zjazd československých neurochemikov** - v dňoch 6.- 8. 5. 1980 v Novom Smokovci. Predsedom organizačného výboru bol I. Pecháň. Zúčastnilo sa ho viac ako 100 účastníkov, medzi nimi aj predseda Európskej neurochemickej spoločnosti s plenárnou prednáškou „O vývojových aspektoch metabolizmu nervového systému“. Ďalšie plenárne prednášky mali J. Zachar a S. Tuček. Bola nadviazaná spolupráca s nemeckými neurochemikmi v príprave plánovaného spoločného sympózia. Prednášky zjazdu boli v plnom znení monograficky spracované v samostatnom zborníku (aj v ďalších ročníkoch).
- **2. zjazd československých neurochemikov**, ktorý sa konal v Starom Smokovci v dňoch 5.- 7. 5. 1982. Predsedom organizačného výboru bol V. Mézeš.
- 1. spoločné biochemické sympóziu ČSSB a biochemickej spoločnosti NDR (13. – 15. 5. 1980), Reinhardsbrunn, NDR.
- International Conference on Xenobiochemistry „Biochemistry of Metabolism and effect of Xenobiotics“ (Bratislava, 10.-13. 6. 1980), v spolupráci s LF Palackého univerzity v Olomouci a Biochemickým ústavom UK v Bratislave. Hlavným organizátorom bola Xenobiochemická sekcia ČSSB a SBS, predseda organizačného výboru A. Jindra. Podujatia sa zúčastnilo 206 odborníkov z toho 126 zo zahraničia, medzi nimi významné osobnosti európskej xenobiológie prof. T.V Parke (Guildford), R.V. Estabrouk (Dallas) a iní.
- IX. xenobiochemické sympóziu (Hradec Králové, 10. 2. 1981), organizátor Xenobiochemická sekcia ČSSB a SBS, predseda organizačného výboru E. Kvasničková .
- IV. medzinárodné sympóziu Ústavu molekulárnej biológie SAV (Smolenice, 8.-11. 6. 1981) „Štruktúra a biologická funkcia špecifických nukleáz“.
- Sympóziu „O superoxidovom anióne a iných bioreaktívnych produktoch kyslíka“ , Modra-Harmónia, 31. 3. – 1. 4. 1982. Z podujatia boli spracované súhrny prednášok.
- X. xenobiochemické sympóziu (Košice, 3.-4. 6. 1982) - Xenobiochemická sekcia ČSSB a SBS, v spolupráci s Východoslovenskou pobočkou SBS a Farmaceutickou spoločnosťou SLS, predseda organizačného výboru K. Barna. Odborný program bol rozdelený do 5 sekcií. K zjazdu vyšiel Zborník abstraktov a posterov a separátne Zborník prednášok „in extenso“.
- 2. spoločné biochemické sympóziu ČSSR - NDR (Bechyně, 27.-30.9. 1982), ktoré sa konalo pod názvom „Regulation of metabolism under physiological and pathological conditions“ (abstrakty Bull. 10, 1982, č. 3).
- Sympóziu s medzinárodnou účasťou „Neizotopové imunoanalytické metódy v teórii a praxi“ (Bratislava, 26.-27. 9. 1983), organizátori: SBS a ČSSB v spolupráci s ČLS JEP, Spoločnosťou klinickej biochémie, Spoločnosťou pre epidemiológiu a mikrobiológiu, Imunologickou sekciou Čs. biologickej spoločnosti ČSAV. Hlavná téma odborného programu: “Metódy neizotopových imunoanalytických stanovení a možnosti ich využitia v praxi“. Predseda organizačného výboru T.R. Niederland, vedecký sekretár J. Sedlák.
- Sympóziu s medzinárodnou účasťou „Lysosomes structure and functions“ (Smolenice, 1. -3. 11. 1983), v spolupráci s Imunologickou sekciou Československej biologickej spoločnosti, Ústavom experimentálnej endokrinológie SAV, Centrom fyziologických vied SAV a LF UK v Bratislave.
- V. medzinárodné sympóziu Ústavu molekulárnej biológie SAV (Smolenice, jún, 1984).

Obdobie rokov 1985-1990

Celoštátne biochemické dni ČSSB a SBS (Plzeň, 2.-4. 9. 1986). Odborný program prebiehal v 10 sekciách. Predseda organizačného výboru R. Černý.

XI. Celoštátny biochemický zjazd ČSSB a SBS (Hradec Králové, 31.8 –3 .9. 1987). Odborný program bol rozložený do 11 sekcií. Plenárne prednášky mali L. Bergendi, J. Musil, J. Houštěk, V. Dadák a Z. Deyl. Abstrakty príspevkov boli zverejnené v Bulletin 15, 1987, č. 2. Počas zjazdu sa konalo Valné zhromaždenie ČSSB so správou o činnosti za roky 1985-1987 (predseda J. Škoda). Ďalej bola prezentovaná správa o príprave XIV. Medzinárodného biochemického kongresu IUBMB v Prahe. Valné zhromaždenie zvolilo nové Predsedníctvo a výbor ČSSB na ďalšie funkčné obdobie do roku 1990. Predsedom výboru zostal J. Škoda, členovia Predsedníctva: J. Čihař, Z. Drahota, J. Kraml, **V. Mézeš** (podpredseda), J. Škoda. Členovia výboru:

J. Čihař, V. Dadák, Z. Drahota, J. Kocourek, A. Kotyk, **P. Kovács**, J. Kraml, **J. Křižko**, V. Matouš, V. Pačes, **I. Pecháň**, I. Rychlík, J. Škoda, **J. Zelinka**.

XIVth International Congress of Biochemistry (Praha, 10-15. 7. 1988) – najväčšie vedecké podujatie v celej histórii Československa, ktorého sa zúčastnilo vyše 6000 odborníkov z viac ako 60 krajín sveta. Garantom kongresu bol Ústav organickej chémie a biochémie ČSAV, prezidentom organizačného výboru bol prof. Ing. Ján Škoda, DrSc. Zo SBS členmi programového výboru, ktorému predsedal A. Kotyk boli **P. Kovács**, **V. Mézeš**, **I. Pecháň** a **J. Zelinka**. Program v 13. odborných sekciách bol rozložený do veľkého počtu sympózií a kolokvií, v ktorých prednášali stovky pozvaných odborníkov. Okrem toho súčasťou kongresu bolo 9 satelitných sympózií. Sedem 7 hlavných plenárnych prednášok bolo venovaných významným osobnostiam svetovej biochémie J. Heyrovskému - R. J. Williams (Oxford), E.C. Slaterovi - K. Martinek (Praha), C. Beatty - T. Murachiho (Kyoto), F. Lynenovi - D. Oesterheld (Martinsried), J. E. Purkyně - G. Semenza (Zurich), S. Ochoovi - H. M. Temin (Madison), O. Hayaishimu - T.R. Cech (Boulder), ôsmu plenárnu prednášku mal V.F. Bystrov (Moskva), ktorá bola ocenená FEBS. Kongres bol brilantne organizovaný, mal vysokú odbornú-spoločenskú úroveň a ukázal, že československá biochémia má dobrú úroveň a nádejných mladých biochemikov.

Celoštátne biochemické dni ČSSB a SBS (Olomouc, 4.-7. 9. 1989), v spolupráci s Brnensko – olomouckou pobočkou ČSSB, ktoré boli venované 30. výročiu založenia Prírodovedeckej fakulty UP. Predsedom organizačného výboru bol V. Šimánek. Odborný program bol rozdelený do 8 sekcií.

Ďalšie podujatia

- XIII. xenobiochemické sympóziu ČSSB a SBS (Stará Lesná, 7.-8.11. 1985). Hlavným organizátorom bola Východoslovenská pobočka SBS, v spolupráci so Slovenskou farmakologickou spoločnosťou a Katedrou chémie LF UPJŠ v Košiciach, predseda organizačného výboru K. Barna. V rámci zjazdu sa konalo Valné zhromaždenie sekcie, na ktorom bol zvolený nový výbor, predseda S. Štípek, podpredseda **K. Barna**, vedecký tajomník Z. Šípál, hospodár E. Nováková, členovia: E. Kvasničková, **O. Helia**, M. Tichý. Xenobiochemický deň Xenobiochemickej sekcie ČSSB a SBS (Praha, 22. 1. 1986), koordinátor S. Štípek.
- XIV. xenobiochemické sympóziu ČSSB a SBS (Hradec Králové, máj 1986).

- VI. zjazd Európskej neurochemickej spoločnosti (Praha, 1.-6. 9. 1986), hlavný organizátor Československá fyziologická spoločnosť ČSL JEP v spolupráci s Neurochemickou sekciou ČSSB a Fyziologickým ústavom ČSAV. Predsedom organizačného výboru bol S. Tuček, podpredsedom V. Mézeš a generálnym tajomníkom F. Šťastný.
- 4. bilaterálne sympóziu biochemických spoločností ČSSR a NDR (Znojmo, 6.-10. 10. 1986).
- VI. medzinárodné sympóziu Ústavu molekulárnej biológie SAV (Smolenice, 7.-11. 6. 1987) na tému „Metabolizmus a enzymológia nukleových kyselín“.
- Medzinárodné sympóziu „Transfer and expresion of genes involved in DNA repair, recombination and replication“ (Smolenice, 27.2.- 2.3. 1989).
- V. spoločné sympóziu Biochemickej spoločnosti NDR a ČSSB pri ČSAV (Heilingendamm, 24.-29. 4. 1989). Téma sympózia „Súčasný biochemické prístupy k imunologickým problémom“. Predsedom organizačného výboru bol Prof. H. Aurich.

USTANOVENIE JEDNOTNEJ FEDERÁLNEJ ČESKOSLOVENSKEJ SPOLOČNOSTI BIOCHEMICKEJ PRI ČSAV (pričlenenie SBS k ČSSB)

Činnosť v rokoch 1990-1993

V dňoch 3. – 6. 9. 1990 sa konal **XII. Celoštátny biochemický zjazd ČSSB a SBS** v Bratislave, venovaný 70. výročiu založenia Univerzity Komenského a 50. výročiu založenia Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave, pod záštitou Katedry biochémie Prírodovedeckej fakulty UK (predsedníčkou organizačného výboru bola M. Kollárová). Plenárne prednášky mali L. Kováč, V. Dadák, S. Zadražil, S. Tuček, J. Ševčík a P. Kovács. Odborný program bol rozdelený do 13 sekcií. Počas zjazdu (5.9. 1990) sa konalo Valné zhromaždenie ČSSB a SBS, aby sa rozhodlo o štruktúre organizovanej činnosti českých a slovenských biochemikov v ďalšom období. Bolo navrhnuté nepokračovať v separačných tendenciách a v zmysle príhovoru prof. RNDr. L. Kováča, DrSc., ktorý vystúpil ako minister školstva za vládu SR, odsúhlasilo sa **pričlenenie Slovenskej biochemickej spoločnosti k ČSSB za vzniku jednotnej federálnej spoločnosti, pri ČSAV**. Jednotná spoločnosť mala reprezentovať československú biochémiu v medzinárodných organizáciách. Predpokladalo sa uplatniť regionálny princíp, pri zachovaní potrebnej kontinuity vytvorením pobočiek v Prahe, Bratislave, Brne, Košiciach, Plzni, Hradci Králové, Olomouci, a všade tam, kde budú biochemici pociťovať potrebu organizovať si svoju činnosť. Pokračovať mala činnosť odborných skupín (názvoslovná a pedagogická) s celoštátnou pôsobnosťou a činnosť sekcií (neurochemická, xenobiochemická, bioenergetická, biologicky aktívnych peptidov a spojiva). Uvažovalo sa aj o založení sekcie mladých biochemikov. V programe Valného zhromaždenia bola ja voľba členov nového výboru zjednotenej spoločnosti a následne jej funkcionárov. Nový výbor sa rozhodol, že funkcia predsedu bude rotovať medzi Českom, Slovenskom a Moravou, a funkciu dvoch podpredsedov budú zastávať zástupcovia z dvoch oblastí, ktoré nebudú obsadzovať funkciu predsedu.

Zloženie nového výboru ČSSB bolo nasledovné: V. Pačes – predseda, **P. Kovács** a I. Kučera – podpredsedovia, J. Kraml – vedecký tajomník, T. Macek – hospodár, členovia: T. Barth, G. Entlicher, J. Káš, M. Ledvina, **I. Pecháň**, **Š. Kužela**, **M. Pšenák**, M. Kollárová, J. Šatava (hlavný redaktor Bulletinu) a M. Bezděk. Revízori: R. Černý a **J. Knopp**.

Do výboru nekandidovalo viacero zaslúžilých funkcionárov z predchádzajúceho obdobia (J. Škoda a iní), jednak z dôvodu nesúhlasu s vytvorením jednotnej spoločnosti a jednak z rozhodnutia dať príležitosť mladším kolegom.

13. Celoštátne biochemické dni ČSSB (České Budejovice, 7. – 11. 9. 1992). Odborný program bol rozdelený do 12 sekcií. Predsedom organizačného výboru bol J. Bříza. Predseda spoločnej ČSSB V. Pačes v úvodnom prejave konštatoval potrebu riešenia nových náročných úloh, ktoré vyplynuli zo zániku ČSAV, ktorá finančne dotovala činnosť spoločnosti, vydávanie Bulletinu a platenia členského príspevku do FEBS a IUBMB. Konštatoval, že sa otvorili nové možnosti pre zahraničné kontakty, spoluprácu a účasť na medzinárodných podujatiach. Spoločnosť mala veľmi dobré postavenie vo FEBS, kde bola zastúpená J. Škodom v publikačnej komisii. Na záver V. Pačes odovzdal Čestné členstvo profesorovi J. Škodovi, predchádzajúcemu predsedovi ČSSB, za organizačnú činnosť a reprezentáciu spoločnosti v medzinárodných organizáciách.

Počas podujatia sa prejavovala snaha udržať tradičné kontakty českých a slovenských biochemikov. V takejto atmosfére sa prejednávala aj príprava XIV. Biochemického zjazdu (Brno 1993).

VZNIK ČESKEJ SPOLEČNOSTI PRO BIOCHEMIU A MOLEKULÁRNÍ BIOLOGII (ČSBMB) pri ČSAV A SLOVENSKEJ SPOLOČNOSTI PRE BIOCHÉMIU A MOLEKULOVÚ BIOLÓGIU (SSBMB) pri SAV

XIV. zjazd ČSSB a SBS (Brno 6.-10. 9. 1993) – konal sa už v podmienkach rozdelenej Československej federatívnej republiky na dva samostatné štáty – Českú republiku a Slovenskú republiku. Organizovala ho Moravsko-Slezská pobočka ČSSB (predseda organizačného výboru P. Zbořil). Zúčastnilo sa ho 287 biochemikov, z toho takmer polovica zo Slovenska. Jednu z dvoch plenárnych prednášok mal prof. L. Kováč na tému „Sekvenovanie kvasinkového genómu: taxonómia génov“. Program prebiehal v tradičných 12 sekciách s prednáškami a posterami.

Počas zjazdu sa konalo Valné zhromaždenie ČSSB, na ktorom predseda spoločnosti Václav Pačes predniesol správu o činnosti za roky 1991-1993. Informoval, že exekutíva FEBS na 22. stretnutí v Štokholme (júl 1993) prijala obidve následnícke spoločnosti – českú a slovenskú za svojich členov. Navrhol, aby Valné zhromaždenie schválilo rozdelenie Československej spoločnosti biochemickej a udelilo absolútorium odstupujúcemu výboru a prijalo nasledovné uznesenie:

„Valné zhromaždenie Československej spoločnosti biochemickej sa na svojom zasadnutí dňa 6. septembra 1993 v Brne rozhodlo ukončiť činnosť ČSSB, aby umožnilo vznik dvoch následníckych spoločností, a to českej a slovenskej.“

Po ukončení Valného zhromaždenia sa oddelene zišli českí a slovenskí účastníci zjazdu, k prerokovaniu vzniknutej situácie a k voľbe nových výborov. Voľby výboru SBS prebiehali už v predstihu korešpondenčnou formou z rozhodnutia Slovenského výboru ČSSB a prizvaných členov Slovenského národného komitétu pre biochémiu a molekulovú biológiu (1. 6. 1993). Na stretnutí bolo dohodnuté, že budúci výbor bude mať 9 členov zvolených z kandidátky, ktorá bola rozposlaná členom spoločnosti. V nasledujúci deň 7. 9. boli predstavení noví funkcionári českého aj slovenského výboru.

Český výbor: V. Pačes – predseda, P. Zbořil – podpredseda, J. Kraml – vedecký tajomník, T. Macek – hospodár, členovia: J. Duchoň, J. Káš, J. Šatava (vedúci redaktor Bulletinu), T. Barth, M. Bezděk, M. Ledvina revízori: R. Černý a E. Kvasničková

Slovenský výbor: J. Knopp – predseda, M. Miko – podpredseda, J. Turňa – vedecký tajomník, L. Bezáková – hospodárka, členovia: P. Biely, E. Ginter, M. Kollárová a J. Lehocký.

Obidva výbory sa dohodli na názvoch spoločností – **Česká společnost pro biochemii a molekulární biologii (ČSBMB)** a **Slovenská spoločnosť pre biochémiu a molekulárnu biológiu (SSBMB)**.

Pred oboma výbormi stála úloha vypracovať nové stanovy, pripraviť registráciu spoločnosti, administratívne rozdeliť členskú základňu a i. Dohodlo sa štvorročné funkčné obdobie výborov v súlade s konaním biochemických dní a biochemických zjazdov v dvojročných odstupoch. Bolo prijaté aj uznesenie udržiavať úzku spoluprácu medzi obidvoma spoločnosťami, koordinovať odborné akcie a konať spoločné biochemické dni a biochemické zjazdy striedavo v Českej republike a Slovenskej republike.

XIV. zjazd sa teda stal významnou udalosťou v živote českých a slovenských biochemikov. Prerokovanie zásadných organizačných zmien však nijako neovplyvnilo odbornú, ani spoločenskú úroveň tohto podujatia. Bol vyslovený názor, že vytvorenie dvoch samostatných spoločností môže mať aj isté výhody v oblasti financovania a tiež v delegovaní dvoch zástupcov do Rady FEBS a IUBMB, so vzájomnou podporou pri hlasovaní o dôležitých otázkach.

Ďalšie podujatia

- XVI. xenobiochemické sympóziu (Domažlice, 25.-27. 4. 1990) - organizátorom bola Xenobiochemická sekcia ČSSB, (O. Nováková a S. Štípek).
- Monotematický deň „Ischémia a hypoxia mozgu“ (Bratislava, Katedra chémie a biochémie LF UK, 7. 6. 1990) - hlavný organizátor Neurochemická sekcia ČSSB a SBS.
- VII. medzinárodné sympóziu Ústavu molekulárnej biológie SAV (Smolenice, jún 1990).
- XVII. xenobiochemické sympóziu (Hradec Králové 21.-22. 5. 1991), organizátor - Xenobiochemická sekcia ČSSB, v spolupráci s Katedrou biochemických vied Farmaceutickej fakulty UK v Hradci Králové (predseda org. výboru E. Kvasničková).
- „Workshop o výučbe biochémie“, ktorý sa konal záštitou Committee on education IUB (T. Vella, T. Devlin a J. Wood (Praha, 29.-31. 5. 1991). Na podujatí bol prezentovaný program a produkty činnosti I. KRB, združujúcej pedagógov lekárskech fakúlt v Československu. Predseda org. výboru bol J. Kraml
- Prednáškové stretnutie „Štruktúra a funkčné domény elongačného faktora Tu z *Thermus thermophilus*“ (M. Sprinzl, Univ. Bayreuth, SRN, 22. 10. 1992).
- Odborný seminár venovaný 70. výročiu vzniku Ústavu pre lekársku chémiu LF UK v Bratislave (Bratislava, 7. 10. 1993), v spolupráci so Slovenskou spoločnosťou klinickej biochémie SLS, Slovenskou chemickou spoločnosťou pri SAV, Ústavom sociálneho lekárstva LF UK v Bratislave (Oddelenie dejín medicíny a zdravotníctva) a Ústavom lekárskej chémie, biochémie a klinickej biochémie LF UK v Bratislave. Čestným hosťom seminára bol prof. MUDr. T.R. Niederland, DrSc. a ďalšie významné osobnosti českej a slovenskej lekárskej chémie a biochémie (predseda org. výboru J. Čársky).

Obdobie rokov 1994-1998

V roku 1995 sa konali **14. Biochemické dni SSBMB a ČSBMB** v Bratislave (6.-8. septembra), ktoré organizačne zabezpečovala Chemicko-technologická fakulta STU v Bratislave. Predsedom organizačného výboru bol M. Miko, podpredsedom L. Varečka. Zúčastnilo sa ich približne 300 slovenských a českých odborníkov a osem hostí zo zahraničia. V tradične širšom odbornom zameraní (13 sekcií) výraznejší aspekt sa kládol na biochemicko-genetickú problematiku a príslušné metódy k objasňovaniu fyziologických a patofyziologických mechanizmov u experimentálnych zvierat i ľudí. V tomto zmysle sa niesla aj hlavná plenárna prednáška J. Houštěka (ČR) „Biochemické a genetické príčiny mitochondriálnych ochorení.“ Novo zaradenou a bohato obsadenou bola sekcia „Voľné radikály v biochémii a medicíne“. K zjazdu bol vydaný Zborník abstraktov prednášok a posterov.

V rámci podujatia sa konalo Valné zhromaždenie SSBMB, na ktorom predseda spoločnosti J. Knopp predniesol správu o činnosti za roky 1993 až 1995 a bol zvolený **nový výbor** v tomto zložení: **J. Knopp – predseda, J. Timko – podpredseda, J. Čársky – vedecký sekretár, A. Ziegelhoffer – hospodár, členovia výboru: J. Pastorek, J. Kormanec, L. Varečka, J. Turňa a J. Lehotský.** V správe o činnosti za predchádzajúce obdobie pripomenul riešenie náročných úloh vyplývajúcich z rozdelenia Československej spoločnosti biochemickej a týkajúcich sa členskej základne, nástupníckeho členstva vo FEBS, vypracovania štatútu pre registráciu SSBMB ako občianskeho združenia. Ďalej to boli úlohy vypracovania organizačného poriadku spoločnosti a možností vytvárania jej sekcií.

Valné zhromaždenie odsúhlasilo **vznik Sekcie voľné radikály**, v programe ktorej bolo štúdium významu voľných radikálov v biológii a medicíne. Iniciátormi a organizátormi tejto sekcie boli L. Bergendi, J.Čársky a Z. Ďuračková z Ústavu lekárskej chémie, biochémie a klinickej biochémie LF UK v Bratislave. Už na začiatku sa do tejto sekcie prihlásilo 42 členov SSBMB. V programe jej činnosti bolo organizovanie pravidelných odborných seminárov a nadviazanie vzájomnej spolupráce domácich pracovísk ale aj s medzinárodnými organizáciami príslušného zamerania.

Iniciované bolo aj vytvorenie **Sekcie pre výučbu biochémie a molekulovej biológie** za účelom koordinácie v pre- i postgraduálnej výchove v odbore biochémie na Slovensku, avšak bez väčšej odozvy, resp. záujmu o činnosť v tejto sekcii. Ako náhrada sa zrejme chápalo tradičné ročné stretávanie lekárskeho chemikov a biochemikov lekárskeho fakúlt v Čechách i na Slovensku, kde sa pravidelne prejednávala problematika výučby biochémie.

V roku 1995 začala spoločnosť vydávať svoj **Výročný spravodaj** pod redakčným vedením J. Knoppa a J. Čárskeho, s cieľom zlepšiť kontakt s členskou základňou a informovanosť členov o aktivitách spoločnosti a uskutočnených i plánovaných domácich a zahraničných podujatiach. Výročný spravodaj stal sa fórom pre prezentáciu nových vedeckých poznatkov (prehľadné články), významných udalostí, výročí a osobností slovenskej biochémie a molekulovej biológie. Spravodaj dával možnosť aj pre prezentáciu histórie biochémie na Slovensku, knižných noviniek, menného zoznamu úspešných obhajob dizertačných prác (CSc., PhD., DrSc.) a členskej základne.

XV. Biochemický zjazd ČSBMB a SSBMB (Olomouc, 9. – 12. 9. 1996), s medzinárodnou účasťou, v spolupráci s Českou spoločnosťou klinickej biochémie a Univerzitou Palackého. Predsedom organizačného výboru bol V. Šimánek a vedeckej rady P. Peč. Plenárne prednášky mali M. Sprinzl (Bayreuth), G. Bernardi (Paríž), J.L. Neumayer (Natick), I. Svendsen (Copenhagen), S. Riva (Pavia), G. Blunden (Postsmouth), W. Wigrebe (Regensburg) a J. Káš (Praha).

V danom období sa konal aj **XVI. Biochemický zjazd SSBMB a ČSBMB** s medzinárodnou účasťou, (Stará Lesná, 12.-15. 10. 1998). Zjazd zastrešovala aj Slovenská spoločnosť klinickej biochémie pri SLS. Predsedom organizačného výboru bol J. Knopp, podpredsedom J. Čársky. Programový výbor viedol A. Ziegelhoffer a J. Pastorek. Program mal obvyklú štruktúru a bol členený na trinásť sekcií so štyrmi plenárnymi prednáškami pozvaných zahraničných účastníkov:

- J.E. Dumont (Belgicko) - úvodná prednáška na tému „TSH receptor and tumorigenesis“
- H. Jörnvall (Švédsko) – „Protein structure and molecular evolution illustrated by MDR and SDR enzymes“
- R. Kettmann (Belgicko) – „The bovine leukemia virus transactivator: an overview“
- J. Kopecký (Česká republika) – „Mitochondrial uncoupling proteins in control of energy balance and adiposity“

V otváracom programe zjazdu bolo odovzdané čestné členstvo SSBMB prof. J.E. Dumontovi a prof. R. Kettmannovi za principiálny prínos v rozvoji biochémie a za aktívnu spoluprácu s vedeckými inštitúciami na Slovensku. Čestné členstvo in Memoriam bolo udelené aj Dr. Ing. Štefanovi Bauerovi, DrSc. za mimoriadne zásluhy o rozvoj biochémie na Slovensku a za organizátorskú činnosť pri budovaní biochemických pracovísk SAV. Profesorovi H. Jörnvallovi bola odovzdaná Zlatá čestná plaketa SAV Dionýza Štúra za zásluhy v prírodných vedách a tiež za spoluprácu s vedeckými inštitúciami na Slovensku.

Prednášky a postery vo forme krátkych zdelení boli po prvýkrát publikované v prílohe karentovaného časopisu Chemical Papers (52, 1998, 245-636). Zjazdu sa zúčastnilo 428 odborníkov, z toho 185 z Českej republiky a ďalší z Maďarska, Poľska, Rakúska, Rumunska, Belgicka, Švédska).

V rámci programu zjazdu sa konal vydarený diskusný večer, ktorý bol spojený aj s činnosťou „Debatného krúžku profesora J.V. Koštířa“. Náplňou tohto neformálneho stretnutia bolo zhodnotenie začiatkov, vývoja a perspektív českej a slovenskej biochémie. Hlavným aktérom programu bol nestor českej a slovenskej biochémie, čestný hosť zjazdu prof. J.V. Koštíř, moderátormi boli J. Záhradníček a P. Kovács. Diskusie sa zúčastnili aj ďalšie popredné osobnosti českej a slovenskej biochémie (prof. MUDr. R. Korec, DrSc, prof. MUDr. T. Turský, DrSc, prof. Ing. Š. Ivanko, DrSc. prof. MUDr. V. Mézeš, DrSc. a ďalší).

Okrem individuálnych turistických aktivít vo Vysokých Tatrách, záujem bol aj o programovanú návštevu historického mesta Levoča, ktorého sa zúčastnil profesor Koštíř v sprievode organizačného výboru, aby prevzal najvyššie vyznamenanie mesta - Pamätnú medailu z rúk primátora Ing. Petra Pekarčíka, za zásluhy počas pôsobenia na Gymnázium v Levoči (s terajším názvom Gymnázium J.F. Rimavského), kde pôsobil ako profesor chémie v rokoch 1931-1933.

Po prevzatí medaily pán profesor navštívil aj gymnázium, v ktorom tri roky pôsobil, kde bolo pripravené stretnutie s profesorským zborom. Po neformálnom privítaní, riaditeľ PaDr. M. Kamenický prekvapil pána profesora ukázkami už zožltnutých dokumentov o jeho pôsobení na gymnázium. Potom nasledovala takmer dvojhodinová beseda naplnená spomienkami na doby dávno minulé (kedy okrem pána profesora nikto z prítomných ešte nebol na svete). Pokračovalo sa prehliadkou chemického laboratória, kde domáci profesor chémie, (ktorý vychoval niekoľko účastníkov stredoškolských chemických olympiád) počastoval hostí slivovicou rozlievanou do klasických tenkostenných skúmaviek.

V oficiálnych príspevkoch (Výročný spravodaj SSBMB, 1998 ; Bulletin ČSBMB, 27, č.1, 1999; Listy cukrovarníckej a reparačnej 115, č.1, 1999; Biologia 53, č.6, 1998) i pri neoficiálnych kontaktoch bola vysoko hodnotená odborná i spoločenská úroveň zjazdu, zvýraznená prítomnosťou význačných osobností československej i európskej biochémie.

V danom období vznikol návrh na vytvorenie **Sekcie biologicky aktívne peptidy** SSBMB (iniciátor Š. Zórad z Ústavu experimentálnej endokrinológie), s cieľom organizovať špeciálne odborné podujatia, výmeny skúsenosti a nadväzovania spolupráce odborníkov v oblasti výskumu peptidov a proteínov. Predpokladala sa úzka spolupráca s rovnakou sekciou pri ČSBMB a medzinárodnou spoločnosťou The European Peptide Society.

Zasadnutia Rady FEBS na konferencii v Barcelone (10.7.1996) sa ako delegát SSBMB a Slovenského národného komitétu pre biochémiu a molekulovú biológiu zúčastnil J. Knopp.

Návšteva generálneho sekretára IUBMB a FEBS

V roku 1996 sa uskutočnila plánovaná návšteva generálneho sekretára IUBMB a FEBS **profesora Horsta Kleinkaufa**, ktorý si prezrel niekoľko biochemických molekulárno-biologických pracovísk v Bratislave, aby sa oboznámil s úrovňou biochémie na Slovensku. Bol informovaný o činnosti spoločnosti a v rozhovoroch poukázal na možnosti získavania finančných príspevkov od FEBS a IUBMB na organizovanie odborných podujatí. V rámci návštevy mal prednášku o „neribozomálnej proteosyntéze“ pre členov SSBMB.

Vznik samostatnej Českej a Slovenskej neurochemickej spoločnosti (z Neurochemickej sekcie Československej spoločnosti biochemickej)

V roku 1993 na VII. Zjazde českých a slovenských neurochemikov (organizovala ho Neurochemická sekcia ČSSB v Tatranskej Lomnici) bolo prijaté uznesenie zachovať jednotnú organizáciu neurochemikov pre ČR i SR, v prípade rozdelenia ČSBS na národné spoločnosti. Na základe tohto rozhodnutia sa v roku 1995 vytvorilo nové odborné združenie s názvom Česká a Slovenská neurochemická spoločnosť, ako medzinárodná vedecká organizácia s pôsobnosťou pre ČR a SR, so sídlom v Bratislave. Založenie samostatnej neurochemickej spoločnosti nebolo vedené snahou odčleniť sa od SSBMB, ale malo len administratívny charakter. Novo založená spoločnosť sa rozhodla pokračovať v organizovaní už tradičných neurochemických zjazdov a v udržiavaní úzkych vzťahov so SSBMB a ČSBMB.

Vznik Biotechnologickej spoločnosti

Samostatná Biotechnologická spoločnosť na Slovensku vznikla z iniciatívy odborníkov z viacerých ústavov príslušného zamerania. Ustanovujúce Valné zhromaždenie sa konalo dňa 6. 9. 1995 na pôde Chemicko-technologickej fakulty STU v Bratislave. Predsedom novej spoločnosti so sídlom na Ústave molekulárnej biológie SAV sa stal Ing. J. Timko, DrSc. V roku 1998 sa spoločnosť stala riadnym členom European Federation of Biotechnology.

Obnovenie činnosti Pobočky SSBMB v Košiciach

So zámerom oživiť organizovanú odbornú činnosť biochemikov vo východoslovenskom regióne sa konalo dňa 16. 10. 1997 výjazdové zasadnutie členov výboru SSBMB v Košiciach (vo Veľkej zasadačke Rektorátu UPJŠ), za prítomnosti 34 členov SSBMB z východoslovenského regiónu a pozvaných hostí. V rámci programu sa konalo seminárne stretnutie organizované v spolupráci s biochemickými pracoviskami na vysokých školách a ústavoch SAV v Košiciach. Po prerokovaní možnosti obnovenia činnosti Pobočky (s kladným záverečným stanoviskom) sa prišlo k voľbe členov jej výboru a následne jeho

funkcionárov. Predsedom sa stal Š. Ivanko, vedeckým tajomníkom J. Kušnir a čestným predsedom R. Korec, členmi D. Podhradský, L. Vaško a P. Javorský a J. Blahovec. Do programu činnosti Pobočky sa zakotvila požiadavka organizovania odborných seminárov s interdisciplinárnym charakterom v rámci prírodovedných disciplín. V odbornej časti stretnutia odzneli dve prednášky. Na tomto významnom stretnutí sa rozhodlo aj o účasti Pobočky aktívne sa podieľať na príprave a realizácii XVI. Biochemického zjazdu vo Vysokých Tatrách v roku 1998.

V nasledujúcich rokoch sa konštatovala aktívna činnosť Pobočky. V roku 1998 zorganizovala osem seminárnych stretnutí s dobrou odbornou úrovňou, s dvomi prednáškami významných zahraničných odborníkov. Výrazne sa zlepšil kontakt medzi biochemickými pracoviskami v rámci Košíc a tiež informovanosť o riešených výskumných projektoch s možnosťami nadviazania spolupráce, najmä pri výchove doktorandov. Jednoznačne sa ukázala prospešnosť obnovenia činnosti Pobočky.

Vznik Asociácie chemických a farmaceutických spoločností na Slovensku

Už v roku 1997 bola prediskutovaná možnosť vzájomnej spolupráce medzi SSBMB a Slovenskou chemickou spoločnosťou (SCHS). V tomto zmysle bola uzatvorená aj dohoda o spoločnom organizovaní odborných podujatí interdisciplinárneho charakteru, poskytovaní informácií o pripravovaných akciách a o využívaní členských výhod pri účasti členov na podujatiach. Predstavitelia obidvoch spoločností sa dohodli na vzájomnom pozývaní k účasti na zasadnutiach výborov a na podpore pri oficiálnych rokovaniach v rámci Slovenskej akadémie vied a medzinárodných organizácií. Z tejto spolupráce vznikla neskôr Asociácia odborných spoločností – SSBMB, SCHS, Slovenskej farmaceutickej spoločnosti a Spoločnosti priemyselnej chémie. Výbor asociácie tvoria predsedovia týchto spoločností so striedavým obsadzovaním funkcie jej predsedu.

Ďalšie podujatia

- XVIII. xenobiochemické sympóziu (Brno, 28.– 29. 6. 1994), organizátorom bola Xenobiochemická sekcia ČSBMB a SSBMB (M. Machala).
- Slávnostné stretnutie pri príležitosti 110 rokov českej lekárskej chémie (Praha, 22.9. 1994), organizátorom bol 1. Ústav lekárskej chémie a biochemie 1. LF UK (J. Duchoň). Na podujatí za SSBMB vystúpil s pozdravným prejavom predseda J. Knopp.
- Seminár „Nové metódy v biochémií a molekulárnej biológii“ (Smolenice 28.-29. 5. 1996), organizátormi podujatia boli J. Pastorek a J. Turňa.
- „Martinský ATP-ázový deň“ (Martin 13.-14.2. 1997), v spolupráci s Biochemickým ústavom Jeseniovej LF UK, (garantom podujatia bol J. Lehotský).
- Konferencia „Možnosti biologických vied v revitalizácii slovenského chemického priemyslu“ (Smolenice 19.-20. 5. 1997), v spolupráci s Biotechnologickou spoločnosťou a Ústavom molekulárnej biológie SAV (garanti J. Timko a J. Turňa). Toto významné podujatie bolo zamerané na prípravu Národného programu rozvoja a využitie biotechnológií v SR a na možnosti európskej spolupráce v biotechnologickom výskume.
- XIX. xenobiochemické sympóziu (Brno 27.-28. 5. 1997). Hlavnými organizátormi boli Xenobiochemická sekcie ČSBMB a SSBMB.
- Medzinárodné podujatie „8th Symposium on Saccharides“ (Smolenice 1.-5. 9. 1997). Hlavným organizátorom bol Chemický ústav SAV. Garant J. Gajdoš.
- „Stretnutie s profesorom RNDr. J.V. Koštířom“ - nestorom slovenskej a českej biochémií (Bratislava 11.9. 1997), v spolupráci s Výskumným ústavom

cukrovarníckym v Prahe, Katedrou bunkovej a molekulovej biológie liečiv Farmaceutickej fakulty UK v Bratislave a Ústavom pre lekársku chémiu, biochémiu a klinickú biochémiu LF UK v Bratislave (garantami podujatia boli P. Kovács a J. Čársky). Toto podujatie sa konalo v rámci pravidelných stretnutí „Debatného krúžku Prof. J. V. Koštířa, ktoré organizuje doc. RNDr. Ing. Josef Zahradníček, CSc. Členmi krúžku sú žiaci a priatelia pána profesora (zo Slovenska P. Kovács, J. Knopp, A. Ziegelhoffer a J. Čársky).

- Medzinárodné sympóziu „Drug action on reactive species with special attention to stobadine (Smolenice 29.-30. 9. 1997). Hlavným organizátorom bol Ústav experimentálnej farmakológie SAV.
- Seminárne stretnutie pri príležitosti obnovenia činnosti Pobočky SSBMB v Košiciach (Košice 16. 10. 1997), v spolupráci s Ústavom lekárskej chémie a biochémi LF UPJŠ v Košiciach (J. Kušnir).
- VI. Diabetologicko-biochemické dni (Bardejovské Kúpele, 17. -18. 10. 1997). Hlavným organizátorom bola Slovenská diabetologická spoločnosť pri SLS, v spolupráci so SSKB, Slovenskou imunologickou spoločnosťou a Slovenskými liečebnými kúpeľmi a.s. Členmi organizačného výboru za SSBMB boli J. Čársky, A. Ziegelhoffer.
- 2. Martinský biochemický (Martin 2. - 3. 4. 1998), v spolupráci s Ústavom lekárskej biochémi JLF, venovaný 70. narodeninám prof. MUDr. V. Mezeša, DrSc., za účasti nestora slovenskej biochémi akad. T. R. Niederlanda a ďalších osobností. V odbornej časti podujatia sa prezentovali výsledky prác biochemických pracovísk JLF v Martine. LF v Bratislave, LF UPJŠ v Košiciach a FaF UK v Bratislave.

Obdobie rokov 1999-2002

V roku 1999 sa konali **voľby výboru SSBMB**, po prvýkrát korešpondenčným spôsobom. Na základe vyhodnotenia hlasovacích lístkov volebnou komisiou (Z. Ďuračková, J. Gronec, P. Šmigán) a po rozhodnutí zvolených 9 členov o funkciách zloženie výboru bolo nasledovné : J. Knopp – predseda, J. Čársky – podpredseda, J. Timko – vedecký tajomník, J. Pastorek – hospodár, členovia: A. Ziegelhoffer, J. Kormanec, Ľ. Varečka, J. Turňa, J. Lehocký. Revízná komisia – Z. Ďuračková a P. Šmigán.

Vo výročných hodnoteniach z tohto obdobia (Výročný spravodaj 1999 – 2000, 2001, 2003) sa konštatovala široká aktivita spoločnosti a vytvorenie oficiálnej platformy pre spoluprácu s inými odbornými spoločnosťami. Dobré sa rozvíjali kontakty aj s predstaviteľmi FEBS a UIBMB. Konštatovalo sa rozšírenie kontaktov a vedeckej spolupráce so zahraničnými inštitúciami v rámci medzinárodných grantových projektov a zahraničných pobytov mladých vedeckých pracovníkov a doktorandov. Bohatá činnosť spoločnosti sa odzrkadlila v rozšírení členskej základne (len za roky 1997-1998 o 25%), najmä začínajúcimi biochemikmi. V roku 1999 SSBMB malo 328 členov. Výbor spoločnosti sa rozhodol finančne podporovať aktívnu účasť mladých vedeckých pracovníkov a doktorandov na odborných podujatiach.

Intenzívnu činnosť vykonávala **Východoslovenská pobočka v Košiciach** a tiež sekcia **Voľné radikály**. Pobočka v Košiciach začala od roku 2000 uplatňovať novú koncepciu obsadzovania funkcie predsedu, vedeckého tajomníka a hospodára, s výmenou v dvojročných intervaloch rotačným spôsobom. Výbor pobočky tvoria zástupcovia štyroch najvýznamnejších biochemických pracovísk v Košiciach (Katedra biochémi Prírodovedeckej fakulty UPJŠ, Katedra lekárskej chémie a biochémi Lekárskej fakulty UPJŠ, Katedra biochémi Univerzity veterinárneho lekárstva a Ústav fyziológie hospodárskych zvierat

SAV), doplnený o významné osobnosti, ktoré sa zaslúžili o rozvoj biochémie na Východnom Slovensku. V roku 1999 **nový výbor pobočky** začal pracovať v zložení: P. Javorský – predseda, L. Vaško - vedecký sekretár, J. Guzy - hospodár a členovia Š. Ivanko, D. Podhradský, F. Antalík a J. Kušnir. Čestným predsedom výboru bol J. Korec.

V danom období sa konal **XVIII. biochemický zjazd SSBMB a ČSBMB** s medzinárodnou účasťou (Vysoké Tatry, Stará Lesná, 10.-13. 9. 2002). Organizačnému výboru predsedal J. Timko a programovému výboru J. Turňa. Počet účastníkov zjazdu prekročil číslo 430, vrátane zahraničných účastníkov. Takmer polovicu účastníkov tvorili mladí biochemici a doktorandi. Odborný program bol rozdelený do 10 sekcií v tradícii predchádzajúcich zjazdov s deviatimi plenárnymi prednáškami, prevažne zahraničných účastníkov. Súčasťou materiálov zjazdu bol Zborník prednášok a posterov. V hodnotení zjazdu sa konštatoval trend dobrého pokračovania predchádzajúcich takýchto stretnutí biochemikov a nechýbali ani vyjadrenia o prospešnosti konania spoločných zjazdov ČSSBM a SSBMB.

Ďalšie podujatia

- 1. Drobnicov memoriál (Smolenice 8. -9. 11. 2001), z iniciatívy a v spolupráci s Ústavom molekulárnej fyziológie a genetiky SAV (A. Breier), ako spomienky na jedného z najvýznamnejších slovenských biochemikov. Podujatie bolo spojené so súťažou začínajúcich biochemikov o najlepšiu vedeckú prácu s odovzdaním Ceny Ľudovíta Drobnicu. Do súťaže sa prihlásilo 21 autorov. Hlavným cieľom podujatia bola aktivizácia mladých nádejných biochemikov.
- Za aktívnej účasti pobočky v Košiciach sa konali dve konferencie s medzinárodnou účasťou pod názvom „Štruktúra a stabilita proteínov SSB '99“ (Košice 9. – 10. 9. 1999) a „Structure and stability of biomacromolecules SSB '01“ v spolupráci so Slovenskou biofyzikálnou spoločnosťou, Oddelením biofyziky Ústavu experimentálnej fyziky SAV a Katedry biochémie Prírodovedeckej fakulty UPJŠ v Košiciach. Predsedom organizačného výboru bol M. Antalík.
- Vedecko-pedagogická konferencia pri príležitosti 75. výročia konštituovania Ústavu pre lekársku chémiu LF UK v Bratislave (16.-18. september, 1999), v spolupráci so Slovenskou lekárskou spoločnosťou, Slovenskou spoločnosťou klinickej biochémie, Slovenskou chemickou spoločnosťou a jubilujúcim ústavom. Predsedom organizačného výboru bol J. Čársky, podpredsedom L. Halčák. Podujatia sa zúčastnilo vyše 60 slovenských a českých lekárskech chemikov a biochemikov, vrátane významných osobností a nestorov biochémie (J.V. Koštíř, R. Korec, T. Turský, P. Kovács, J. Kraml a i.). Bola to posledná cesta prof. J.V. Koštířa na Slovensko.
- Jubilejné XX. xenobiochemické sympóziu (Smolenice 20. -21. 5. 1999), organizované Xenobiochemickou sekciou ČSBMB a SSBMB, v spolupráci s Chemicko-technologickou fakultou STU v Bratislave (predseda organizačného výboru M. Miko). Prvé takéto sympóziu sa konalo v roku 1972 v Bratislave, ktoré zorganizoval prof. Dr. A. Jindra z Farmaceutickej fakulty UK, ktorý bol aj iniciátorom vzniku samostatnej Sekcie xenobiochémie Slovenskej biochemickej spoločnosti pri SAV
- Seminár „Geneticky modifikované potraviny – hrozba, alebo výzva?“ (29.11. 2001 v Bratislave), v spolupráci s Fakultou chemickej a potravinárskej technológie STU v Bratislave a Výskumným ústavom potravinárskym v Bratislave (pod záštitou ministra poľnohospodárstva a ministra životného prostredia).
- XXI. xenobiochemické sympóziu

Obdobie rokov 2003-2006

Na zasadnutiach výboru spoločnosti sa prejednávala problematika vstupu SSBMB do EMBO – platenie členského s predpokladom efektívneho využitia členstva.

Kongresu FEBS v roku 2003 sa ako delegát Spoločnosti a Slovenského národného komitétu J. Turňa.

FEBS prijala návrh SSBMB a poverila Ing. A. Ziegelhöffera, DrSc. zorganizovať na kongrese FEBS 2004 vo Varšave sekciu „Endogenous protective mechanism in cells“ ako súčasť sympózia „Cell biochemistry“. Ďalším ocenením činnosti A. Ziegelhöffera bolo jeho menovanie za člena International Academy of Cardiocascular Sciences v roku 2002.

Významnou udalosťou bolo rozhodnutie vybudovať **Biotechnologické centrum SR** (BITCET), združujúceho pracoviska základného a aplikovaného výskumu na zabezpečenie rozvoja a prístrojového vybavenia pracovísk pre súčasné trendy v biotechnológii a biomedicínskeho výskumu, genomiku, proteomiku, bunkové inžinierstvo a bioinformatiku. BIOCET tvoria pracoviská MŠ SR, SAV, a rezortné ústavy. Zodpovedným vedúcim pracovníkom je doc. RNDr. J. Pastorek, DrSc.

V roku 2003 sa konali **voľby nového výboru SSBMB** (korešpondenčným spôsobom). **Predsedom spoločnosti sa stal J. Turňa, podpredsedom J. Timko, vedeckým tajomníkom A. Breier a hospodárom J. Tomaška, členovia výboru: J. Kormanec, P. Javorský, J. Lehotský, D. Urminská, J. Pastorek, E. Varečka.**

XIX. Biochemický zjazd ČSBMB a SSBMB (Olomouc, 31. 8. – 3. 9. 2004).

XX. Biochemický zjazd SSBMB a ČSBMB (Piešťany, 12.- 16. 9. 2006) - Predseda vedeckého výboru J. Turňa a organizačného výboru A. Breier. Jubilejný zjazd je venovaný 50. výročiu organizovanej činnosti českých a slovenských biochemikov s príslušnými úvodnými plenárnymi prednáškami (R. Černý a J. Čársky). V odbornej časti programu sú zaradené hlavné plenárne prednášky:

P. Pospíšila, nositeľ a Ceny J. Koštířa za najlepšiu publikáciu českých autorov v roku 2004-2005 „Genomic and proteomic approaches to the analysis of P53 activity of tumor cells“.

M. Baráthovej, víťazky Ceny Ľ. Drobnicu za rok 2005 „Alternative splicing produces truncated variant of carbonic anhydrase IX that inhibits Ca IX-mediated extracellular acidification in hypoxia“.

R. Kvetňanského, „Catecholamines in stress: from gene expression of biosynthetic enzymes to metabolic degradation“.

Pico Caroniho, „membrane-associated proteins to regulate the cell cortex in motility and morphogenesis“.

Ďalšie podujatia

- 2. Drobnicov memoriál (Smolenice, 12.-14. 11. 2003) v spolupráci s Ústavom molekulárnej fyziológie a genetiky SAV. Predseda organizačného výboru A. Breier. Podujatie bolo spojené so súťažou mladých vedeckých pracovníkov o Cenu Ľ. Drobnicu.
- XXII. xenobiochemické sympóziu (Smolenice, 9. – 11. 6. 2003), v spolupráci s Ústavom molekulárnej fyziológie a genetiky SAV a Katedrou biochémie a mikrobiológie FCHPT STU. Odborný program, bol rozdelený do 4 sekcií.

- 3. ročník mezinárodní konference „Structure and stability of biomacromolecules SSB, 2003“. Hlavním organizátorem bylo Biofyzikální oddělení Ústavu experimentální fyziky SAV, Katedra biochemie Přírodovědecké fakulty UPJŠ v Košicích a Slovenská fyzikální společnost při SAV. Podujatí se zúčastnilo 53 domácích a 14 zahraničních odborníků.
- Minisymposium – 3. Ivánske dni mladých biológov (Ivánka pri Dunaji, 17. 6. 2004), hlavný organizátor Ústav biológie a genetiky živočíchov SAV v spolupráci s občianskym združením BIOECOGEN V odbornom programe bola prezentácia experimentálnych výsledkov študentov postgraduálneho štúdia z ústavov SAV a vysokých škôl, ktorý bol rozdelený do 3 sekcií: Biochémia a molekulová biológia, Fyziológia a všeobecná biológia, Mikrobiológia a bunková biológia. Podujatie bolo spojené so súťažou o Cenu Štefana Kuželu, Cenu obce Ivánka pri Dunaji a Cenu spoločnosti Merck Slovakia.
- 4th DNA repair workshop (Smolenice, 2.-5. 5. 2004). Hlavný organizátor Ústav experimentálnej onkológie v spolupráci s Nadáciou výskumu rakoviny a Generickou spoločnosťou G. Mendela. Podujatí sa zúčastnilo 74 odborníkov z 18 krajín.

Národné komitety (NK)

- **Československý národný komitét pre biochémiu (a molekulárnu biológiu)**
- **Slovenský národný komitét pre biochémiu a molekulovú biológiu**

Úlohou národných komitétov je zastupovať záujmy biochemikov (a molekulárnych biológov), resp. národných biochemických spoločností smerom k medzinárodným vedeckým úniám a organizáciám, najmä International Union of Biochemistry and Molecular Biology (IUBMB) a Federation of European Biochemical societies (FEBS), ale aj voči národným komitétom jednotlivých štátov. Na vnútroštátnej úrovni nemá výkonnú moc, ktorá je sústredená v rukách národných odborných spoločností.

Do roku 1991 českých a slovenských biochemikov zastupoval ČSNK pre biochémiu a funkciu jeho predsedu zastávali predsedovia ČSSB pri ČSAV (J. Škoda, V. Pačes), podpredsedami boli predsedovia SBS (J. Zelinka, V. Mézeš, P. Kovács).

V roku 1991 došlo k spojeniu IUB s International Molecular Biology za vzniku IUBMB. V súvislosti s touto zmenou vznikol v tom istom roku aj ČSNK pre biochémiu a molekulárnu biológiu. Zo slovenských biochemikov členmi komitétu sa stali **P. Kovács, Š. Kužela, J. Turňa, A. Ziegelhöffer**.

SNK pre biochémiu a molekulovú biológiu v roku 2003 pracoval v zložení: A. Ziegelhöffer (predseda), P. Biely, V. Farkaš, M. Kollárová, J. Lehotský, J. Knopp, P. Kovács, J. Timko a J. Turňa. SNK úzko spolupracuje so SSBMB pri SAV, vysiela delegátov na zasadnutia Valného zhromaždenia IUBMB a FEBS, kde môže presadzovať záujmy a požiadavky národnej spoločnosti.

Literatúra.

1. Ozábalová L.: Paracelsus – lekár a zakladateľ iatrochémie. Z dejín vied a techniky na Slovensku XVIII, s. 87-94
2. Bokesová-Uherová, M. Fundárek, R.: Počiatky vedeckého záujmu o kúpele a liečivé pramene na Slovensku. In: Z dejín vied a techniky na Slovensku III, s. 265 - 296, Slovenská akadémia vied, Bratislava, 1964
3. Zálešáková, J.: Almanach slovenských liečebných kúpeľov a žriediel, 2001
4. Crantz, H. J.: Gesundheitbrunnen der Oesterreichischen Monarchie. Wien, 1777
5. Tichý, M., Bergendi, L., Čársky, J.: K začiatkom Ústavu pre lekársku chémiu na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. DVT 20, 1987, č. 1, s. 29-39.
6. Pregl F., Buchtala H.: Erfahrungen über die Isolierung der spezifischen Gallensäuren, Z. phys. Chemie LXX (1911) s. 198-211.
7. Čársky, J., Heřmanová, D., Tichý, M.: Sto rokov od narodenia prof. Ing. Dr. techn. Františka Valentina (The hundredth Anniversary of Prof. Ing. Dr. František Valentin's). BLL 93, 1992, č.5, s. 219-221.
8. Valentin, F.: O vitamíne C. BLL 12, 1942, s.149-166; 215- 223; 265 – 280; 389 – 398; 418 – 432.
9. Hulín, I., Tichý, M.: Prof. MUDr. František Šimer – významná osobnosť Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. BLL 90, 1989, č.2, s. 153-145.
10. Turský, T., Čársky, J.: 100 rokov od narodenia prof. MUDr. F. Šimera. Medicínsky monitor 1999, č.3, s.40
11. Šimer, F.: Oxydace uhlovodanů v diabetickém organismu. Čas. Lék. Čes. 1929, č.8, s. 271-273.
12. Dickens, F., Šimer, F.: Observations on Tissue Glycolysis: The effect of Fluorine and some other Substances. Biochem. J. 23, 1929, s. 936-958.
13. Dickens, F., Šimer, F.: Glykolýza tkání normálních a neoplastických. Bratisl. Lek. listy 10, 1930, s. 249-272.
14. Šimer, F.: Katabolismus uhlovodanů v živočišných tkáních. (K teorii diabetu), BLL 10, 1930, s. 575-584 a s. 623-647.
15. Dickens, F., Šimer, F.: Carbohydrate Metabolism of Normal and Tumor Tissue. I.-V. Biochem. J. 24, 1930, s. 905-913 a s. 1301- 1309, 25. 1931, s. 973-984 a s. 985-993, 26. 1932, s. 90-98.
16. Dérer, L.: Za prof. Dr. Františkom Šimerom. BLL 27, 1947 s. 118-122.

Ďalšia použitá literatúra

1. Bulletin ČSSB a SBS, ročníky 1973-1995
2. Čásky, J., Heřmanová, D.: K počiatkom biochémie na Slovensku (v medzinárodnom kontexte). In: Dejiny vied a techniky na Slovensku XVIII, s. 71-85
3. Markovič, O.: From estrogens via alkaloids to enzymes. Biologia, Bratislava, 61/3, 2006 s. 333-338.
4. Spravodaj SSBMB ročníky 1995-2004
5. Správa o činnosti ústavu za obdobie 1968-1970, Biochemický ústav Univerzity Komenského Bratislava, 1970
6. Zelinka, J.: Od romantiky k vede a politike (Spomienky, udalosti, úvahy), SAP, Bratislava, 664s.

PRÍLOHA

Obr. č. 1 Prof. MUDr. Timotej Turský, CSc.,
zakladateľ a predseda Pobočky ČSSB na Slovensku (1958-1971)

Obr. č. 2 Prof. Ing. Ján Zelinka, DrSc.,
predseda SBS a Slovenského výboru ČSSB (1971-1984)

Obr. č. 3 Prof. MUDr. Viliam Mézeš, DrSc.,
predseda SBS a Slovenského výboru ČSSB (1984-1990)

Obr. č. 4 Prof. Ing. Peter Kovács, DrSc.,
dlhoročný funkcionár SBS a predseda Slovenského výboru ČSSB

Obr. č. 5 Prof. MUDr. Ivan Pecháň, DrSc.,
dlhoročný funkcionár SBS a Slovenského výboru ČSSB

Obr. č. 6 Prof. RNDr. Mikuláš Pšenák, CSc.,
dlhoročný funkcionár SBS a Slovenského výboru ČSSB

Obr. č. 7 Ing. Ján Knopp, DrSc.,
predseda SSBMB (1993-2003)

Obr. č. 8 Doc. RNDr. Ján Turňa, CSc.,
predseda SSBMB (od r. 2003)

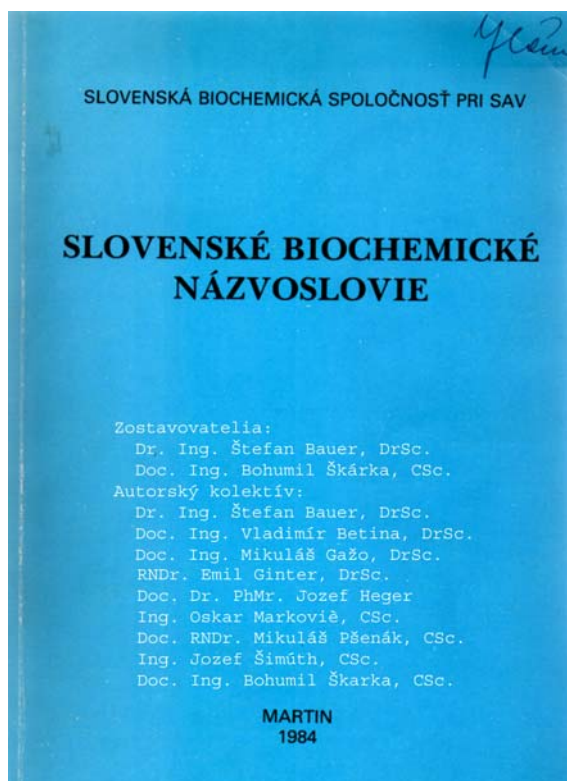
Obr. č. 9 Doc. RNDr. Peter Javorský, DrSc.,
predseda Pobočky SSBMB v Košiciach

Obr. č. 10 Profesor J. V. Košťár u primátora mesta Levoča Ing. Petra Pekarčíka
pri preberaní vyznamenania

Obr. č. 11 Profesor J.E. Dumont (Belgicko) pri preberaní Čestného členstva SSBMB

Obr. č. 12 Titulná strana prvého Slovenského biochemického názvoslovía

Prof. RNDr. Jozef Čársky, CSc.,
vedecký tajomník (1995-1999)
a podpredseda SSBMB (2000-2003)

Závěrečné slovo autora

Autor sa chce v prvom rade ospravedlniť čitateľovi, že sa dal vyprovokovať k neľahkej a nevďačnej úlohe, aspoň zosumarizovať bohatú, inštitucionálne i personálne široko rozvetvenú organizačnú činnosť biochemikov na Slovensku. Neľahkú preto, že seriózne historiografické spracovanie akéhokoľvek spoločenského diania je vždy dlhodobý proces, ktorý si vyžaduje veľa trpezlivosti i odvahy, a jednak preto, že k dispozícii mal len neúplné písomne zachytené zdroje informácií. No a neľahkú, lebo v päťdesiatročnej činnosti musela biochemická spoločnosť prekonávať veľmi zložité situácie pod vplyvom prevratných spoločenských zmien v bývalom Československu. Príspevok nezachytáva a ani nemôže obsahovať stovky odborných a vedeckých podujatí – seminárov, konferencií, kurzov analytických a separačných laboratórnych metód, nespočetné množstvo prednášok domácich i zahraničných autorov, ktoré sa konali pod záštitou biochemickej spoločnosti. Neuvádza ani vydarené stretnutia na podujatiach konaných pri príležitosti jubileí pracovísk, alebo osobností a predstaviteľov slovenskej biochémie.

V daných možnostiach nemohli byť spracované ani konkrétne vedecké prínosy ústavov, katedier, oddelení a laboratórií SAV, vysokých škôl a rezortných pracovísk. Tento nedostatok azda vyprovokuje k záujmu o históriu svojho pracoviska s cieľom uchovať pre budúcnosť výsledky jeho dlhoročného snaženia, ale aj atmosféru v laboratóriách, kde sa rodili originálne myšlienky a nápady, ktoré sa potom stali elixírom (alebo fluidom?) ďalšieho vedeckého bádania. Myslím tu najmä na tých kolegov, ktorí sa „nenájdu“ v riadkoch ponúkaného textu.

V záverečnom slove zostáva už len zablahoželať k 50. výročiu Slovenskej biochemickej spoločnosti a poďakovať všetkým, ktorí prispeli svojou vedeckou, výchovnou, alebo organizačnou činnosťou k rozvoju biochémie na Slovensku. Nemôžeme zabudnúť, že naša odborná spoločnosť bola od začiatku až doteraz prepojená s biochemickou spoločnosťou českých kolegov. Do budúcnosti si zažejajme ďalšie úspechy, priaznivé podmienky pre rozvoj biochémie a veľa nadšených mladých pokračovateľov.

Jozef Čársky